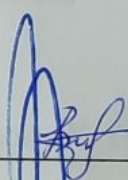

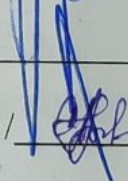
Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

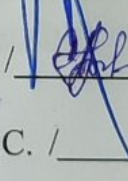
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

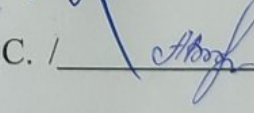
до кваліфікаційної (випускної) роботи бакалавра
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

на тему: «Перспективи взаємодії влади і бізнесу»

Виконав. студент групи ЗПУА-21 Рибовалова О.А. / /

Керівник роботи: д-р е.н., професор, Іщенко М. І. / /

Нормоконтролер: к.е.н., доцент Архипенко С.В. / /

В.о. завідувача кафедри, к.е.н, доцент Адамовська В.С. / /

Кривий Ріг
2025 р.

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління
Ступінь вищої освіти: бакалавр
Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри МООПУ
канд. екон. наук, доцент Адамовська В.С.

« 20 » 02 2025

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу здобувача вищої освіти

Рибовалової Ольги Андріївни

1. Тема роботи: «Перспективи взаємодії влади і бізнесу»

керівник роботи Іщенко М. І, д-р е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом по КНУ від «20» лютого 2025 року № 131 с

2. Строк подання студентом роботи: 10 червня 2025 р.

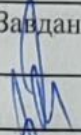
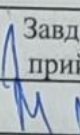
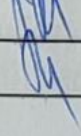
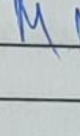
3. Вихідні дані до роботи: чинне законодавство України, нормативно правові акти щодо взаємодії держави та бізнесу.

4. Зміст кваліфікаційної (випускної) роботи (назви розділів).

Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ
Розділ 2 АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА
БІЗНЕС-СТРУКТУР НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

5. Перелік графічного матеріалу: 17 таблиць, 5 рисунків, 42 джерел.

6. Консультанти з роботи із зазначенням розділів, що їх стосуються.

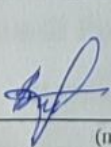
Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	д-р. екон. н., проф. Іщенко М. І.	 18.04.25	 23.05.25
Розділ 2	д-р. екон. н., проф. Іщенко М. І.	 25.05.25	 03.06.25

7. Календарний план виконання роботи:

№	Назва етапів випускної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітки
1	Співбесіда зі студентом по тематиці роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	20.02.2025	Виконано
2	Збір матеріалів до кваліфікаційної (випускної) роботи	26.02.2025-14.03.2025	Виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (випускної) роботи	14.03.2025-18.04.2025	Виконано
4	Підготовка I розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його керівнику	18.04.2025-23.05.2025	Виконано
5	Підготовка II розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його керівнику	25.05.2025-03.06.2025	Виконано
6	Підготовка вступу, висновків, реферату, ілюстративного матеріалу, тощо	03.06.2025	Виконано
7	Перевірка роботи керівником та доопрацювання	05.06.2025	Виконано
8	Отримання відгуку керівника	06.06.2025	Виконано
9	Попередній захист роботи	09.06.2025	Виконано
10	Захист роботи в ЕК	20.06.2025	Виконано

Дата видачі завдання «20» лютого 2025 р.

Здобувач вищої освіти

(підпис)

Рибовалова О.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

д-р е.н., професор, Іщенко М. І.

Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу на тему: «Перспективи взаємодії влади і бізнесу»

88 сторінки, 17 таблиць, 5 рисунків, 42 джерел, 2 додатки

Метою випускної роботи є теоретичне обґрунтування та практичний аналіз механізмів взаємодії органів державної влади та бізнес-структур на місцевому рівні з розробленням пропозицій щодо удосконалення системи державно-приватного партнерства в Україні (на прикладі м. Кривий Ріг).

Завдання дослідження.

- визначити поняття та сутність механізмів взаємодії публічної влади та бізнесу;
- проаналізувати нормативно-правові основи взаємодії органів влади та представників бізнесу в Україні;
- визначити важливість взаємодії держави та бізнес-структур;
- надати характеристику діяльності управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради;
- провести аналіз функціональних напрямків співпраці місцевої влади та бізнесу у м. Кривий Ріг;
- визначити рекомендації щодо удосконалення форм взаємодії місцевої влади та бізнес-структур м. Кривий Ріг.

Об'єктом дослідження є система взаємовідносин між місцевою владою Кривого Рогу та місцевими підприємцями.

Предметом дослідження є механізми, форми та методи взаємодії органів місцевої влади та бізнес-структур, інституційні засади державно-приватного партнерства, а також фактори, що впливають на ефективність співробітництва публічного та приватного секторів на рівні територіальних громад.

Результати дослідження: в ході проведеного аналізу було встановлено, що в умовах сьогодення успішне подолання наслідків війни пов'язано із забезпеченням двосторонньої співпраці та взаємодії між бізнесом та владою. При цьому важливим аспектом є те, що бізнес підтримує місто та державу продовжуючи працювати, сплачуючи податки та створюючи нові робочі місця, а влада, у свою чергу, створює для бізнесу можливості для розвитку, а саме: запровадження програм підтримки на національному та місцевому рівнях; допомога у налагодженні співпраці з міжнародними донорами. Проведений аналіз, зокрема, показав, що в Кривому Розі місцевою владою ведеться систематична робота із забезпечення співпраці органів влади із місцевими бізнесменами.

Ключові слова: МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПУБЛІЧНОЮ ВЛАДОЮ ТА БІЗНЕСОМ, ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО, СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО, Е-УРЯДУВАННЯ

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ.....	2
РЕФЕРАТ.....	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ.....	5
ВСТУП.....	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ.....	9
1.1 Поняття та сутність механізмів взаємодії публічної влади та бізнесу.....	9
1.2 Нормативно-правові основи взаємодії органів влади та представників бізнесу в Україні.....	22
1.3 Важливість взаємодії держави та бізнес-структур.....	26
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	39
2 АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА БІЗНЕС- СТРУКТУР НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	40
2.1. Характеристика діяльності управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради.....	40
2.2. Аналіз функціональних напрямків співпраці місцевої влади та бізнесу у м. Кривий Ріг.....	43
2.3. Удосконалення форм взаємодії місцевої влади та бізнес-структур м. Кривий Ріг.....	58
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	77
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	86

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

1. га. - гектар;
2. ГЗК- Гірничо-збагачувальний комбінат.
3. ДПП- державно-приватного партнерства;
4. ДСТУ - Державні стандарти України;
5. ЗМІ - Засоби масової інформації;
6. ЗУ - Закон України;
7. ін. - інше;
8. КМУ - Кабінету Міністрів Україн;
9. м -місто;
10. млн. грн. - мільйони гривень;
11. МСП - Міністерство соціальної політики;
12. НДДКР - Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;
13. ПАТ - Публічне акціонерне товариство;
14. рис. - рисунок;
15. тис. - тисячі;
16. ТОВ - Товариство з обмеженою відповідальністю;

ВСТУП

Сьогодні можна спостерігати зростання наукового інтересу до проблем та перспектив взаємодії представників бізнесу та органів державної влади. Зокрема, подібна тенденція обумовлена цілою низкою факторів, пов'язаних з основними подіями як в економічній, так і в політичній системах.

Слід сказати, що загалом питання взаємовідносин державних органів і бізнесу в умовах сьогодення по праву можна назвати рушійною силою розвитку будь-якої сучасної демократичної правової держави. Так, останніми роками у всьому світі спостерігається тенденція посилення співпраці влади і бізнесу. При цьому система взаємодії держави та бізнесу в різних країнах функціонує по-різному, що обумовлено певними факторами, а саме: історично сформований характер відносин між суспільством і державою, традиції вирішення ділових конфліктів, різні типи економічної поведінки населення, рівень політичної культури, розподіл ресурсів між різними інститутами.

Щодо України, повномасштабне вторгнення Росії в лютому 2022 року стало потужним каталізатором для формування нової реальності у взаємодії громад та бізнесу. Обидві сторони доклали й продовжують докладати значних зусиль для захисту країни, підтримки внутрішньо переміщених осіб та створення прийнятних умов для їхнього проживання і працевлаштування.

Отже, сьогодні бізнес зацікавлений у спроможній адміністрації громади, здатній ефективно вирішувати соціальні проблеми території. У свою чергу, громада зацікавлена у діяльності успішного бізнесу, який створює робочі місця, забезпечує податкові надходження та виробляє необхідні товари й послуги для мешканців.

Передача владних повноважень на місцевий рівень сприяла зростанню активності, впливовості та відповідальності громад, бізнесу і мешканців у вирішенні питань місцевого самоврядування, які раніше були поза їхньою досяжністю. Це, у свою чергу, підвищує ефективність взаємодії між сторонами, сприяє формуванню партнерських і довірчих стосунків. Ключовим чинником зростання інституційної спроможності місцевої адміністрації та ефективності

підприємницької діяльності стає налагоджена комунікація між учасниками процесу, а також реалізація спільних ініціатив, спрямованих на створення сприятливого бізнес-середовища в громаді.

Питання взаємодії між бізнес-структурами та державою активно досліджуються як зарубіжними, так і українськими науковцями. Зокрема, у працях таких іноземних дослідників, як П. Друкер [34], Р. Кантильон [35], Ф. Котлер [36], Й. Шумпетер [37], М. Фрідман [38], розкрито механізми співпраці між владою та бізнесом, а також акцентовано увагу на їхній ролі у підвищенні соціальних стандартів та якості життя населення. Водночас українські економісти зосереджують свою увагу на розробці теоретичних і методологічних засад налагодження ефективної взаємодії держави з бізнесом в умовах трансформації економічної системи та розвитку ринкових відносин.

Метою випускної роботи є теоретичне обґрунтування та практичний аналіз механізмів взаємодії органів державної влади та бізнес-структур на місцевому рівні з розробленням пропозицій щодо удосконалення системи державно-приватного партнерства в Україні (на прикладі м. Кривий Ріг).

Для реалізації вказаної мети були визначені наступні завдання:

- визначити поняття та сутність механізмів взаємодії публічної влади та бізнесу;
- проаналізувати нормативно-правові основи взаємодії органів влади та представників бізнесу в Україні
- визначити важливість взаємодії держави та бізнес-структур;
- надати характеристику діяльності управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради;
- провести аналіз функціональних напрямків співпраці місцевої влади та бізнесу у м. Кривий Ріг;
- визначити рекомендації щодо удосконалення форм взаємодії місцевої влади та бізнес-структур м. Кривий Ріг.

Об'єктом дослідження є система взаємовідносин між місцевою владою Кривого Рогу та місцевими підприємцями.

Предметом дослідження є механізми, форми та методи взаємодії органів місцевої влади та бізнес-структур, інституційні засади державно-приватного партнерства, а також фактори, що впливають на ефективність співробітництва публічного та приватного секторів на рівні територіальних громад.

В ході написання випускної роботи були використані наступні методи дослідження. діалектичний підхід, метод індукції, систематизації та обробки інформації, дедукції, аналізу й синтезу.

Інформаційну базу дослідження склали матеріали наукових статей вітчизняних дослідників, учбових посібників та підручників, офіційні статистичні дані.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості застосування запропонованих рекомендацій щодо удосконалення процесу взаємодії органів влади та бізнесу на місцевому рівні, зокрема, у Криворізькій територіальній громаді.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ

1.1 Поняття та сутність механізмів взаємодії публічної влади та бізнесу.

Влада є постійним і невід’ємним елементом будь-якого суспільства, виступаючи ключовою умовою його функціонування. Як наукове поняття, вона має складну природу, адже являє собою багатогранний соціальний феномен, тлумачення якого залежить від історичних, соціальних, політичних та інших чинників. Саме тому в науковій літературі існують різні підходи до розуміння її сутності (додаток А) [13, с. 89].

В свою чергу, однією із найважливіших форм влади є політична влада, основним підвидом якої є публічна влада. Варто зауважити, що у чинному вітчизняному законодавстві термін «публічна влада» не має чіткого юридичного визначення. Водночас у науковому середовищі це поняття інтерпретується по-різному, що зумовлено різними підходами до розуміння його змісту та функціонального призначення.

Так, за визначенням Є. Міщука та О. Лісевич, публічна влада розглядається як сукупність прав, здатностей і можливостей державних органів, органів місцевого самоврядування та громадських організацій здійснювати вплив на суспільне життя, використовуючи при цьому силу примусу або авторитет [13, с. 89].

М. Теплюк трактує публічну владу як суспільну владу, що реалізується в інтересах підвладного населення органами або організаціями, які представляють суспільну владу та уповноважені здійснювати соціальне управління [13, с. 89].

Слід відзначити, що вічним та надзвичайно вкладним питанням сьогодення є відносини держави та бізнесу. Воно, як правило, безпосередньо залежить від політичних поглядів кожного члена суспільства. Так, одні вважають, що все потрібно націоналізувати, оскільки тверда рука закону та держави справиться з усім краще, інші ж, навпаки, стверджують, що все потрібно віддати в приватні

руки, тому що невидима рука ринку є ефективнішою за бюрократичну систему. При цьому обговорювати протистояння державного та приватного інтересу є недоцільним, куди логічніше міркувати над тим, як вони можуть та повинні взаємодіяти.

Загалом В. М. Марченко визначає бізнес як будь-яку традиційну діяльність, результатом якої є отримання прибутку або іншої вигоди для власника.

Н. В. Сментин підкреслює, що бізнес включає в себе систему відносин між усіма учасниками ринкової економіки, активізуючи діяльність не лише підприємців, а й споживачів, найманих працівників і державних інституцій [13, с. 90].

Слід сказати, що ні держава, ні бізнес не можуть існувати один без одного. Держава створює умови для функціонування приватного сектора. В свою чергу, останній будує, за своєю суттю, економіку, оскільки створює товари, надає послуги та формує податкову базу, яка є основою функціонування держави. Крім того, всі суб'єкти бізнесу повинні вести свою діяльність в межах чинного законодавства, дотримуючись встановлених норм та правил, а органи державної влади мають забезпечувати дотримання законів та гарантувати захист прав бізнесу відповідно до чинного законодавства.

При цьому всьому, у держави та приватного сектору різноманітні кінцеві цілі – держава зацікавлена в контролі та владі, а бізнес – у примноженні власних доходів [5, с. 38]. Отже, влада базується на законі та публічній владі, а приватний сектор – на грошах, свободі їх використання та праві власності. І ось тут в діло вступає людський фактор. Він може бути найрізноманітнішим – корисливим, ідейним, особистісно орієнтованим тощо. Через те, що держава базується на законі, а приватний сектор на фінансах, відтак і методи у цих обох сферах є максимально різними. Як результат, все це призводить до так званого «перетягування канату», котре може приймати форму лобізму, хабарів, політичного тиску, шантажу.

Отже, з огляду на все сказане вище, доцільно констатувати, що ключовий

конфлікт між державою та бізнесом виглядає наступним чином. сторони не особливо поважають один одного. Зокрема, поки держава намагається задавити бізнес, той намагається державу підкупити.

Відтак в таких умовах найважливішим (і фактично єдиним) шляхом розвитку відносин між державою та бізнесом повинна стати така перспектива, як зрозумілі, прості та жорстко дотримувані обома сторонами «правила гри», які можна сформулювати наступним чином. держава зобов'язується насильно не націоналізувати приватні підприємства та створювати умови для їх процвітання. В свою чергу, приватний сектор платить усі податки та не намагається втручатися в державне управління.

Необхідно сказати, що важливою складовою таких взаємовідносин є діалог та взаємний контроль. Якщо обидві сторони будуть всього цього дотримуватися, і держава, і приватний сектор будуть у вигазі. Зокрема, держава отримає збільшення податкової бази та скоротить видатки на придушення бізнесу. Натомість приватний сектор отримає певні права та привілеї, конкуренція стане чистішою, зупиниться розвиток корупції та лобістських кіл. Усе це в своїй сукупності створить певні переваги для суспільства [5, с. 40].

Таким чином, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що для ефективної взаємодії між владою та бізнесом необхідно встановити чіткі правила, які базуються на врахуванні інтересів усіх зацікавлених сторін. Також важливо створювати сучасні інструменти регулювання цих взаємин. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства саме впровадження новітніх механізмів відкриває можливість для вдосконалення співпраці між публічною владою та бізнесом. Водночас першочерговим завданням є чітко визначення поняття «механізми взаємодії публічної влади та бізнесу» з метою виявлення особливостей співпраці між основними суб'єктами — представниками публічної влади та бізнесу, які утворюють цілісну систему, що функціонує для досягнення стратегічних цілей і завдань соціально-економічного розвитку держави.

Слід зазначити, що поняття «механізм» на сьогодні широко використовується в різних галузях науки і практики. Воно означає внутрішню

структуру або систему чогось, а також сукупність умов, норм, правил і інструментів, реалізація яких сприяє забезпеченню досягнення соціально-економічною системою визначених параметрів функціонування та розвитку [10, с. 163].

З розвитком теорії та практики публічного управління стало поширеним поняття «механізми публічного управління». Зокрема, І. Ісаєнко зазначає, що будь-які механізми управління, як державного, так і публічного характеру, формують певний зміст, який визначається способом та характером впливу на об'єкт. У цьому процесі реалізація способів здійснюється через конкретні алгоритми та процедури дій. Водночас відмінності полягають, насамперед, у суб'єктах і об'єктах впливу, що зумовлює суттєві відмінності у формах, методах і способах дій (впливу) [9, с. 89].

Слід зазначити, що, на думку багатьох дослідників, механізми публічного управління є ширшими за механізми державного управління, що пояснюється їх спрямованістю на більш розгалужені сфери впливу. Це відповідає як потребам розвитку сучасного громадянського суспільства, так і вимогам державотворення на теоретичному та практичному рівнях. Враховуючи це, можна стверджувати, що механізми публічного управління слід розглядати як систему, що забезпечує практичну реалізацію функцій публічного управління для досягнення визначених цілей, має власну структуру, методи, важелі та інструменти впливу на об'єкт управління з використанням відповідного правового і інформаційного забезпечення.

Специфічною особливістю публічного управління є наявність механізму суспільного контролю над всіма органами державної влади та місцевого самоврядування. Важливою характеристикою механізмів публічного управління є їх системність, що сприяє встановленню стабільних зв'язків і відносин, забезпечує цілісність структури та визначає спрямованість її діяльності. Водночас взаємодія, як новий і більш ефективний рівень взаємовідносин, також має низку характерних ознак (див. рис. 1.1) [9, с. 90].

Отже, механізми взаємодії виступають як складна система, структура якої

передбачає наявність значної кількості компонентів. Серед основних можна виділити наступні. методи, засоби, інструменти, важелі, нормативно-правове, організаційне та інформаційне забезпечення.

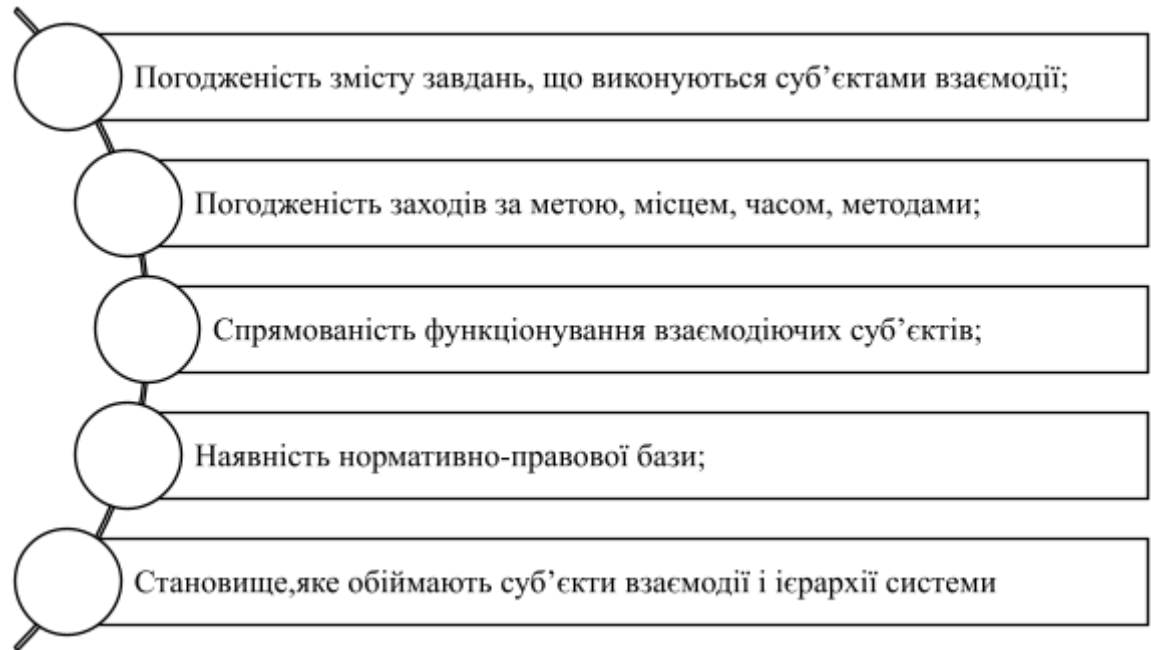

Рисунок 1.1 – Ознаки ефективної взаємодії [9, с. 90]

Натомість присутність зазначених компонентів формує цілісну систему, що гарантує міцні зв'язки та відносини всередині механізму, а також може слугувати базою для роботи кількох підсистем.

Особливу увагу слід приділити такому елементу системи, як метод. Загалом метод — це спосіб досягнення певної мети. У сфері публічного управління методи охоплюють різноманітні види дій, відображають форму волевиявлення і демонструють, якими інструментами, прийомами та засобами суб'єкт влади реалізує свої повноваження. В межах механізму взаємодії методи регламентують розподіл обов'язків між учасниками, визначають послідовність дій та строки виконання різних операцій у ході комунікації. Таким чином, методи є одним із ключових чинників, що визначають ефективність цього механізму.

Методи як елемент механізму взаємодії передбачають використання відповідних інструментів, які сприяють реалізації цілей розвитку держави, її

регіонів, окремих сфер і галузей. До основних видів таких інструментів належать правові, організаційні, фінансові, інформаційні, мотиваційні та матеріально-технічні. Їхнє застосування дозволяє узгоджувати дії всіх учасників взаємодії шляхом співпраці в конкретних сферах — економічній, політичній, організаційній чи нормативно-правовій. Саме ці інструменти забезпечують ефективне функціонування механізму взаємодії та сприяють досягненню визначених цілей і завдань.

Необхідно також зауважити, що механізми взаємодії як складна система можуть функціонувати на основі певних принципів (рис. 1.2) [12, с. 113].

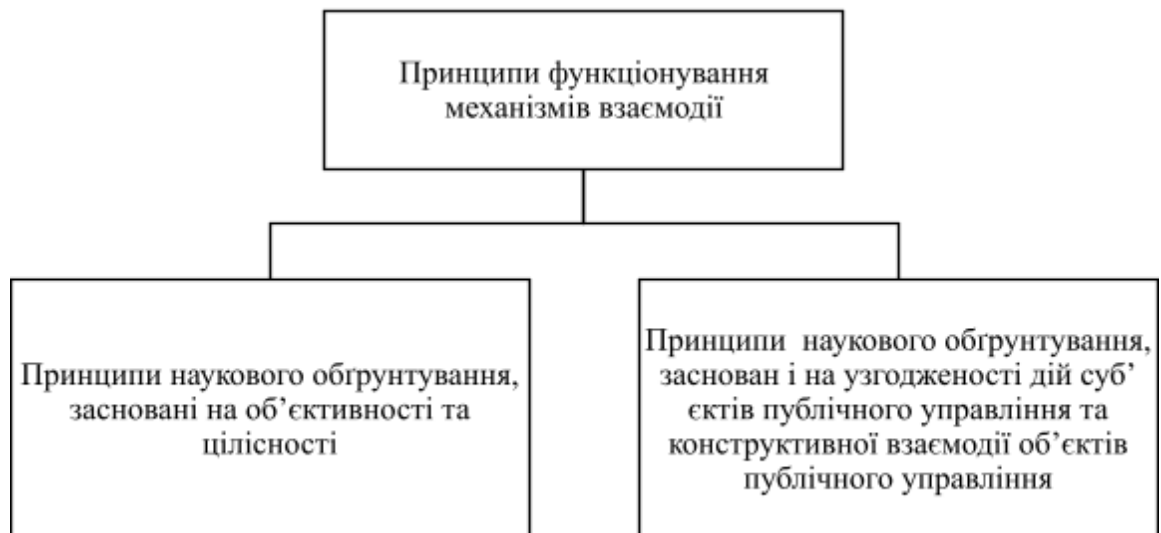

Рисунок 1.2 – Принципи функціонування механізмів взаємодії [12, с. 113]

Варто зазначити, що на вказаних принципах можуть функціонувати механізми взаємодії між публічною владою та бізнесом, де публічна влада виконує роль суб'єкта управління, а бізнес виступає об'єктом цього управління. При цьому така взаємодія може базуватися на демократичних засадах — тобто на відносинах, що передбачають самостійність сторін, високий рівень довіри та партнерства, а також рівноправність учасників комунікації, незалежно від

їхнього соціального статусу. Такі відносини також потребують належного правового регулювання, високого рівня компетентності та розвитку загальної демократичної культури серед усіх учасників взаємодії, а також гарантують кожному право на взаємовигідну співпрацю на тривалій основі.

Отже, враховуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що основними учасниками взаємодії в такому механізмі є, з одного боку, публічна влада, представлена органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, а з іншого — бізнес, який виступає динамічним елементом суспільства та підприємницького середовища. Відтак механізми взаємодії між публічною владою та бізнесом доцільно розглядати як складну систему, що базується на поєднанні ефективних методів, інструментів, засобів і принципів. Їхнє використання сприяє формуванню рівноправних, партнерських відносин між усіма сторонами взаємодії, що дає змогу ефективно вирішувати актуальні соціально-економічні проблеми сучасності. В свою чергу, від ефективної взаємодії держави та бізнесу представники громадянського суспільства можуть отримувати високоякісні товари та послуги у більш короткі терміни, а також отримати більш якісне обслуговування за ті ж самі або навіть менші гроші.

В цілому ж влада та бізнес, взаємодіючи один з одним, допомагають ринку розвиватися, а приватній ініціативі — отримувати підтримку. Оптимальне співвідношення між державою та бізнесом на ринку досягається в тому числі і за допомогою раціонального розподілу ресурсів, які мають у кожній із сторін.

Враховуючи викладене, далі доцільно детальніше зупинитися на тому, що ключовою тенденцією розвитку взаємодії між владою і бізнесом є посилення їх співпраці як у розвинених країнах, так і в державах, що розвиваються. Здебільшого така взаємодія зосереджена у суспільно важливих сферах економіки, зокрема в електроенергетиці, транспортній інфраструктурі, охороні здоров'я, освіті тощо.

Підприємства цих галузей зазвичай мають стратегічне значення і не можуть бути повністю приватизовані. Водночас держава не завжди володіє достатніми ресурсами та управлінським досвідом для їх ефективного розвитку.

Тому одним із найефективніших сучасних механізмів взаємодії між публічною владою та приватним бізнесом є державно-приватне партнерство (далі- ДПП). В його основі лежать переваги як державного, так і ринкового регулювання економіки та соціальної сфери.

Зокрема, за оцінкою численних дослідників, серед яких В. Велков, О. Лендел, С. Квітка, С. Нарожний, М. Пророчук та інших, державно-приватне партнерство є перспективним напрямом співпраці між державними, приватними та громадськими інституціями. В цілому, під ДПП розуміється інституційний і організаційний союз держави (або місцевих органів влади) та бізнесу, що базується на об'єднанні матеріальних і нематеріальних ресурсів обох сторін на договірних засадах з метою спільної реалізації соціально важливих проєктів і програм у різних сферах діяльності — від ключових галузей промисловості та науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (далі-НДДКР) до надання суспільних послуг [3, с. 307].

Що стосується цілей державно-приватного партнерства, варто підкреслити, що оскільки ДПП ґрунтується на взаємовигідній співпраці, важливим аспектом є узгодження цілей і інтересів усіх учасників. Загальні цілі та роль держави і бізнесу в ДПП представлені на рисунку 1.3 [2, с. 2].

Отже, співпраця між державою і бізнесом у форматі партнерства спрямована насамперед на досягнення соціальних та економічних цілей — створення сприятливих умов для діяльності господарських суб'єктів, задоволення потреб населення, ефективне управління державною власністю та стимулювання інноваційного розвитку економіки. Обидві сторони вносять свій внесок у спільну справу: бізнес забезпечує фінансові інвестиції, професійну експертизу, сучасні технології й ефективні методи управління, а держава надає гарантії, податкові та інші пільги, а також частково фінансує проєкти. Завдяки державно-приватному партнерству держава має можливість реалізовувати суспільно важливі ініціативи з меншими бюджетними витратами, водночас зберігаючи контроль, регулювання та захист суспільних інтересів.

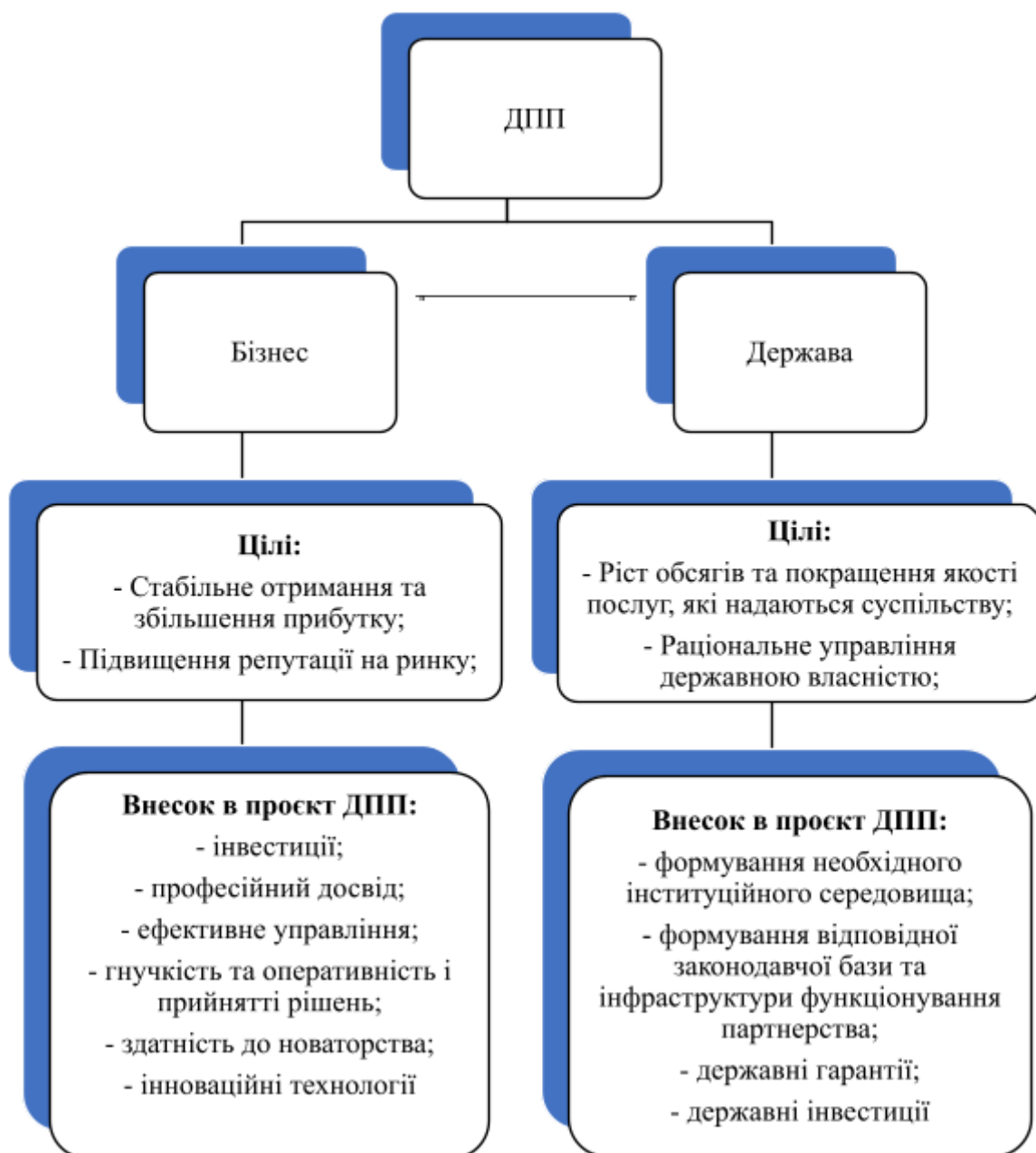

Рисунок 1.3 – Цілі та значимість держави та бізнесу при реалізації проєктів ДПП [2, с. 2]

Розрізняють наступні моделі співпраці публічного та приватного секторів [6, с. 134]:

1) Організаційна модель, за якої співпраця між публічним і приватним партнерами реалізується через залучення третіх сторін, перерозподіл окремих функцій та контрактних зобов'язань, а також застосування механізмів передачі

об'єктів у зовнішнє управління (наприклад, концесія);

2) Модель фінансування, яка охоплює такі форми, як комерційне наймання, оренда, різні види лізингу, а також попереднє та інтегроване проектне фінансування;

3) Модель кооперації, що передбачає об'єднання форм і методів спільної діяльності кількох партнерів, які відповідають за різні етапи загального процесу створення нової споживчої вартості як публічного блага (наприклад, формування холдингових структур для будівництва об'єктів та їх подальшої експлуатації, особливо у виробничій та соціальній інфраструктурі).

4) Слід зауважити, що вибір моделі державно-приватного партнерства залежить від сфери, в якій реалізується угода. До того ж, ці форми не є сталими і часто перетинаються, утворюючи нові типи договорів і форм співпраці.

Сучасна необхідність подолання наслідків російської агресії проти України зумовлює потребу у впровадженні нових моделей і принципів співпраці між публічною владою та бізнесом. До оптимальних форм такої взаємодії належать різноманітні бізнес-асоціації, бізнес-мережі, інформаційно-аналітичні центри та інші структури, здатні об'єднати фінансові ресурси бізнесу з соціальними ініціативами громадянського суспільства. Основою співпраці між владою і бізнесом мають стати принципи [1, с. 37]:

- Забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади шляхом участі їх представників на всіх рівнях у формуванні відповідної законодавчої бази для розвитку підприємництва та інвестиційної діяльності;

- Активна підтримка малого та середнього бізнесу з боку регіональних і місцевих органів влади;

Впровадження спеціальних інвестиційних режимів із спрощеними механізмами оподаткування, фінансування та кредитування малого бізнесу для прискореного відновлення територій, що постраждали внаслідок російської збройної агресії.

Все це, у свою чергу, сприятиме залученню інвестицій та реалізації міжнародних проектів з відновлення інфраструктури країни. Водночас це

вимагатиме від усіх учасників публічно-адміністративної взаємодії необхідних компетенцій, а від органів публічної влади — розробки сучасних стратегій застосування інституційних і організаційних методів державно-приватного партнерства для залучення приватного бізнесу та фінансових ресурсів територіальних громад.

Водночас, як зазначають дослідники, зокрема О. Пухкал, І. Рейтерович, С. Телешун та інші, соціальне партнерство є не менш важливим інструментом взаємодії між владою та бізнесом, спрямованим на соціально-економічний розвиток як країни в цілому, так і її регіонів. О. Пухкал акцентує увагу на тому, що перспективи розвитку соціального партнерства полягають у залученні нових учасників, підвищенні відповідальності всіх партнерів за виконання своїх зобов'язань та розширенні можливостей для підтримки ухвалених рішень. Соціальне партнерство може реалізовуватися за допомогою різних моделей, однак на практиці воно вимагає узгодження дій органів публічної влади, бізнесу та організацій громадянського суспільства для ефективної протидії сучасним викликам, таким як пандемія COVID-19, карантинні обмеження та повномасштабна російська агресія [9, с. 90].

Водночас процеси децентралізації у публічному управлінні, швидкий розвиток інформаційних технологій та потреба у створенні нової архітектури системи публічної влади обумовлюють необхідність впровадження сучасних механізмів, що забезпечують оперативне й ефективне проведення необхідних трансформацій.

Як зазначають С. Квітка та О. Соколовська, «основою таких змін у державних структурах та органах місцевого самоврядування є готовність і здатність громадян користуватися можливостями інформаційних технологій, оцінювати їхні переваги та застосовувати їх у повсякденному житті, бізнесі, громадській і науковій діяльності, навчанні тощо» [9, с. 90].

Зокрема, впровадження механізму е-урядування дає змогу ефективно реалізовувати ці можливості. Концепція «е-урядування» забезпечує роботу всієї системи органів публічної влади як єдиного сервісного простору, створеного для

надання послуг населенню з урахуванням принципів відкритості, прозорості, доступності та мобільності як для бізнесу, так і для громадян. Головним принципом цього механізму є забезпечення зворотного зв'язку між усіма учасниками комунікації, а також швидкість і якість надання послуг. Ефективність цих принципів підтверджується реформою сучасної системи публічного управління, яка реалізується через створення інформаційних систем органів влади та місцевого самоврядування, а також впровадження новітніх комунікаційних технологій. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України розробили низку цифрових сервісів, серед яких мобільні додатки «Дія», «Дія.Бізнес», «Пенсійний фонд», «Статистика в смартфоні» та інші. Впровадження цих сервісів сприяє трансформації адміністративної системи держави, що, у свою чергу, підвищує оперативність управлінських рішень, зменшує витрати на утримання державного апарату і загалом підвищує ефективність управління.

Водночас досягається скорочення часу на оформлення документів і спрощення процесу перевірки звітності юридичних і фізичних осіб завдяки впровадженню уніфікованої системи електронного обліку. Це сприяє суттєвому зменшенню обігу паперових документів шляхом їх переходу в електронний формат. У результаті зростає рівень довіри до органів публічної влади та створюються сприятливі умови для розвитку підприємницького середовища. Крім того, серед сучасних механізмів, які сприяють посиленню співпраці між публічною владою, бізнесом і громадянським суспільством у контексті спільного проєктування майбутнього, дослідники виділяють технологію Форсайту. Поєднавши найкращі напрацювання прогнозування та стратегічного планування, ця методика стала однією з найефективніших для розвитку суспільства, орієнтованого на майбутнє. Хоча практика застосування Форсайту в Україні ще перебуває на стадії формування, його використання у публічному управлінні, місцевому самоврядуванні, розвитку бізнес-середовища та громадянського суспільства має значний потенціал для розробки інноваційних стратегій відновлення соціально-економічної сфери країни.

За думкою українських науковців, зокрема А. Бойко, С. Квітки, Т. Малової, Л. Федулової та інших, ця тенденція зумовлена комплексністю Форсайту. Цей підхід передбачає залучення всіх зацікавлених сторін не лише до формування майбутнього, а й до реалізації запланованих змін, що накладає на них відповідальність як за прийняття рішень, так і за їх виконання. Важливо досягти консенсусу між усіма учасниками щодо ключових стратегічних напрямів співпраці. Організація діалогу може відбуватися через комплексну експертну роботу, проведення семінарів і конференцій робочих груп, розробку «дорожніх карт» для суспільного об'єкта майбутнього тощо. Таким чином, застосування Форсайту дозволяє визначити та погодити найоптимальніші варіанти можливого майбутнього. Проте їх реалізація можлива лише за певних умов [9, с. 92]:

- коректного визначення сценаріїв розвитку;
- досягнення згоди щодо вибору конкретного прийнятного сценарію;
- здійснення заходів, спрямованих на його впровадження тощо.

Загалом, Форсайт як механізм співпраці забезпечує широкий набір інструментів для об'єднання зусиль і ресурсів публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства з метою досягнення політичного консенсусу у формуванні сучасних стратегій та напрямків розвитку країни.

Таким чином, взаємодію влади і бізнесу слід розглядати як процес спільної роботи органів публічної влади та представників бізнес-структур, спрямований на розробку, прийняття й реалізацію ефективних рішень для покращення соціально-економічного стану регіону. Цей процес ґрунтується на принципах партнерства та взаємовигідного використання ресурсів як держави, так і бізнесу. Важливо підкреслити, що відносини між державою і бізнесом повинні базуватися на взаємній відповідальності, що сприятиме узгодженню їх інтересів задля підвищення соціальних стандартів та покращення рівня і якості життя населення.

1.2 Нормативно-правові основи взаємодії органів влади та представників бізнесу в Україні

В Україні співпраця між органами державної влади та бізнесом є ключовим елементом державної політики, що спрямована на створення сприятливих умов для розвитку економічної діяльності через впровадження системи нормативно-правових актів, які забезпечують прозорість, конкурентність та стабільність ринку.

Метою нормативно-правового регулювання взаємовідносин держави та бізнесу є створення рівних можливостей для всіх учасників підприємницької діяльності, забезпечення справедливих умов ведення бізнесу, зменшення бюрократичних перепон та захист прав суб'єктів господарювання.

Загалом, потрібно відзначити, що вироблення нормативно-правових основ щодо регулювання питань взаємодії між бізнесом та державою покладається на органи державної влади. При цьому особливості їх регуляторного впливу представлено в табл. 1.1.

Регулювання діяльності суб'єктів підприємництва з боку держави відбувається з урахуванням визначених принципів, серед яких ключовим є принцип відкритості та прозорості. Зокрема, даний принцип передбачає надання підприємцям органами державної влади доступу до інформації про процедури, нормативи та регуляторні акти, що, в свою чергу, сприяє оперативному отриманню необхідної оперативної інформації суб'єктами господарювання, забезпечує ефективність їх діяльності, нівелює можливість корупційних дій та сприяє формуванню довіри до державних інститутів.

Крім того, ще є принцип рівноправності, на основі якого здійснюється взаємодія органів державної влади та бізнесу. Інакше кажучи, держава надає рівні права всім суб'єктам підприємницької діяльності для розвитку власного бізнесу та забезпечує захист від монополізму та дискримінації.

Таблиця 1.1 – Характеристика органів державної влади, що регулюють питання взаємодії держави та бізнесу [14, с. 36]

Назва органу	Особливості регуляторного впливу
1. Кабінет Міністрів України	Затверджує програми економічного розвитку, приймає рішення щодо надання державної підтримки бізнесу, впровадження реформ з метою удосконалення бізнес-середовища, спрямовує та контролює діяльність міністерств та інших державних органів, які опікуються питаннями бізнесу
2. Антимонопольний комітет України	Спрямовує свою діяльність на захист економічної конкуренції; запобігання монополізації ринків; розслідування антиконкурентних змов; забезпечення прозорості діяльності в бізнес-середовищі; контролюванні процесів злиття та поглинання компаній з метою не допустити надмірної концентрації ринкової влади
4. Державна регуляторна служба України	Відповідає за впровадження та координацію регуляторної політики України, зокрема й дерегуляцію, яка спрощує процедури дозвільної системи та ліцензування
5. Державна податкова служба України	Податкова служба. - контролює сплату податків; - запобігає ухиленню від оподаткування; - забезпечує узгодженість у податкових відносинах; - надає консультації та інформує бізнес щодо змін у податковому законодавстві України

В свою чергу, принцип державної підтримки підприємницької діяльності закладає фундамент для відновлення підприємницької діяльності, зокрема шляхом [14, с. 37]:

- з метою зниження податкового навантаження, на період дії воєнного стану фізичним та юридичним особам, незалежно від розміру доходу чи кількості працівників, надано можливість перейти на спрощену систему оподаткування зі

сплатою єдиного податку за ставкою 2 % замість податку на прибуток та ПДВ;

- Скасовано оподаткування ввізним митом для товарів, що ввозяться (пересилаються) підприємствами на митну територію України з метою вільного обігу, за винятком окремих категорій продукції, зокрема алкогольних напоїв та деяких інших товарів;
- надання фінансової підтримки з боку держави суб'єктам господарювання, зокрема шляхом укладення договорів факторингу;
- Стимулювання інноваційної активності — запровадження заходів щодо реалізації Стратегії розвитку інноваційної діяльності;
- унормування організаційних, правових та фінансових механізмів залучення стратегічних інвестицій (ендогенних та екзогенних).

Досить важливим є принцип верховенства права, з дотриманням якого безпосередньо здійснюється регуляторний вплив держави на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності. Зокрема, даний принцип визначає, що всі суб'єкти господарювання повинні вести свою діяльність в межах чинного законодавства, дотримуючись встановлених норм та правил, а органи державної влади мають забезпечувати дотримання законів та гарантувати захист прав бізнесу відповідно до Законів України.

Варто зазначити, що Конституція України визначає як права, так і обов'язки органів державної влади та суб'єктів підприємницької діяльності. Зокрема, згідно зі статтею 42, кожен громадянин має право на здійснення підприємницької діяльності, не забороненої законом, а держава гарантує захист конкуренції у цій сфері. Також у Конституції закріплено ключові принципи взаємодії держави з підприємцями, серед яких – правові основи та гарантії підприємництва, регулювання конкурентних відносин і антимонопольна політика (стаття 92); захист прав усіх форм власності та суб'єктів господарювання (стаття 13); забезпечення справедливого оподаткування (стаття 92) [1].

У розділі 1 Господарського кодексу України визначено ключові поняття регулювання господарської діяльності, а саме [2]:

- статус суб'єктів підприємницької діяльності (статті 21, 24, 54);
- регулювання державного контролю – окреслення правил проведення перевірок, ліцензування, патентування, квотування (стаття 12) та сертифікації продукції (стаття 128);
- повноваження органів державної влади щодо регулювання господарських відносин, державної підтримки, контролю (глава 2);
- обмеження монополії, захист суб'єктів підприємницької діяльності від недобросовісної конкуренції (глава 3).

У Кодексі представлені регулятивні норми, серед яких [2]:

- 1) порядок реєстрації підприємств (стаття 19) та їх правові форми (глави 8-11);
- 2) корпоративні права (глава 18) та зобов'язання (розділ 4);
- 3) свобода підприємницької діяльності (стаття 43);
- 4) відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за правопорушення у сфері господарювання (глава 28).

У Законі України «Про захист економічної конкуренції» визначаються наступні базові правові положення [3]:

- 1) щодо підтримки й захисту економічної конкуренції та запобігання недобросовісним практикам;
- 2) обмеження монополії у підприємницькій діяльності;
- 3) механізмів запобігання антиконкурентним узгодженим діям суб'єктів підприємницької діяльності з метою встановлення цін на товари чи послуги, розподілу ринку чи обмеження виробництва.

Законом передбачено здійснення Антимонопольним комітетом контролю за концентрацією ринку (злиттям чи поглинанням компаній) з метою не допустити концентрації ринку в руках невеликої кількості підприємств.

У ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності» представлено [4]:

- єдиний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню;

- вичерпний перелік документів, що подаються до заяви про отримання ліцензії;
- умови отримання ліцензії. для ведення ліцензованої діяльності суб'єкти господарювання повинні мати необхідне обладнання, фахівців та документи;
- порядок здійснення позапланових перевірок додержання ліцензіатами вимог ліцензійних умов;
- анулювання ліцензії повністю чи частково у випадках не дотримання ліцензіатами вимог ліцензійних умов;
- відповідальність посадових осіб за порушення вимог нормативно-правових актів у сфері ліцензування.

Цим же Законом України гарантується захист громадян і держави від недобросовісної та небезпечної підприємницької діяльності.

Концепція реалізації державної політики щодо підтримки розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні до 2030 року передбачає впровадження сучасних механізмів взаємодії між державою та бізнесом, а також між бізнесом і суспільством, що сприятимуть сталому економічному розвитку країни.

У додатку Б узагальнено основні нормативно-правові документи, що регулюють відносини влади та бізнесу [13, с. 36].

Таким чином, в Україні сформовано нормативно-правову базу, що створює умови для забезпечення вільної конкуренції, активного відновлення підприємницької діяльності в умовах сучасних викликів та сприяє ефективній взаємодії між органами державної влади і бізнесом.

1.3 Важливість взаємодії держави та бізнес-структур

Як було зазначено вище, у сучасному світі бізнес та держава тісно взаємодіють та чинять вплив один на одного. Даний взаємозв'язок проявляється у різноманітних аспектах, включаючи економіку, політику, соціальну сферу та

законодавство. З огляду на це, далі доцільно більш детально розглянути, як бізнес впливає на державу та яке значення має цей взаємозв'язок для розвитку суспільства [27].

Всебічний науковий аналіз проблематики взаємодії місцевої влади та бізнес-структур представлений у значній кількості дослідницьких праць вітчизняних науковців, які формують теоретико-методологічний фундамент для розробки практичних механізмів співпраці в умовах децентралізації та воєнного стану. Методологічні підходи до концептуалізації державно-приватного партнерства як інноваційного механізму взаємодії публічних інституцій та підприємницьких структур ґрунтовно розроблені у працях І. П. Динник, який наголошує на трансформаційному характері нових форм співпраці та необхідності формування інституційного середовища для ефективної реалізації спільних проєктів. Науковець обґрунтовує положення про те, що «державно-приватне партнерство виступає не просто механізмом залучення приватних інвестицій у публічні проєкти, а комплексною системою трансформації взаємовідносин владних структур та підприємницького середовища на основі спільних інтересів та узгоджених цілей розвитку» [7, с. 308]. Водночас дослідник акцентує увагу на наявності значних інституційних бар'єрів для повноцінної реалізації потенціалу такого партнерства, включаючи недосконалість нормативно-правової бази, відсутність системи ефективних гарантій для приватних інвесторів та недостатню інституційну спроможність органів місцевого самоврядування для структурування та супроводу складних інвестиційних проєктів.

Комплексне дослідження нормативно-правових основ взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні представлено у роботах О. І. Саламахи, який здійснює системний аналіз законодавчої бази, що регулює різноманітні аспекти співпраці публічного та приватного секторів. Дослідник виявляє суттєві прогалини у правовому регулюванні механізмів державно-приватного партнерства на регіональному та місцевому рівнях, що створює значні обмеження для реалізації проєктів розвитку муніципальної інфраструктури.

Зокрема, науковець зазначає, що «наявна нормативно-правова база не забезпечує комплексного регулювання процесів взаємодії місцевих органів влади та бізнес-структур у контексті реалізації проєктів місцевого економічного розвитку, що зумовлює необхідність розробки спеціалізованих правових механізмів для стимулювання інвестиційної активності на муніципальному рівні» [17, с. 190]. Науковець обґрунтовує необхідність удосконалення законодавства у сфері муніципальних запозичень, що дозволить розширити фінансові можливості органів місцевого самоврядування для реалізації інфраструктурних проєктів у партнерстві з приватними інвесторами. Запропонована автором концепція «муніципального інвестиційного кодексу» передбачає систематизацію правових норм, що регулюють залучення приватних інвестицій у проєкти муніципального розвитку, та формування єдиної системи преференцій для інвесторів на місцевому рівні.

Інституційні аспекти формування сприятливого середовища для розвитку державно-приватного партнерства на регіональному рівні всебічно досліджені у працях Н. В. Виноградової, яка обґрунтовує необхідність створення багаторівневої системи інституційної підтримки для реалізації пріоритетних проєктів соціально-економічного розвитку. Науковець розробляє концептуальну модель інституційного середовища державно-приватного партнерства, що включає формальні та неформальні інститути, механізми координації взаємодії, інформаційно-комунікаційні канали та систему моніторингу ефективності співпраці. Дослідниця наголошує, що «формування ефективного інституційного середовища для розвитку державно-приватного партнерства на регіональному рівні потребує комплексного підходу, що охоплює нормативно-правові, організаційні, фінансові та інформаційні аспекти взаємодії владних структур та бізнес-спільноти у процесі реалізації спільних проєктів» [5, с. 37]. Водночас автор зазначає суттєві інституційні обмеження, серед яких – недостатня координація діяльності різних органів влади, обмежені повноваження місцевих органів самоврядування у сфері управління інвестиційними процесами, а також

відсутність ефективних механізмів узгодження інтересів різних стейкхолдерів під час реалізації масштабних проєктів розвитку.

Методи взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності задля забезпечення соціально-економічного розвитку територіальних громад детально проаналізовані в дослідженнях А. В. Дубкова, який розробив класифікацію форм співпраці та механізмів координації зусиль публічного і приватного секторів. Науковець виокремлює економічні, адміністративні, інформаційні та соціально-психологічні методи взаємодії, які формують комплексну систему управління місцевим економічним розвитком на основі партнерських відносин. Дослідник зазначає, що «ефективна взаємодія органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності потребує застосування диференційованого підходу до різних категорій бізнесу з урахуванням їх економічного потенціалу, інвестиційних можливостей та соціальної значущості для розвитку територіальної громади» [8, с. 139]. Науковець розробляє методологічні підходи до оцінки ефективності взаємодії місцевої влади та бізнесу на основі системи кількісних та якісних показників, що дозволяють визначити рівень інтеграції підприємницьких структур у процеси муніципального розвитку та виявити проблемні аспекти співпраці.

Міжнародний досвід публічно-приватного партнерства детально досліджений у працях В. О. Мостового, який здійснює порівняльний аналіз моделей взаємодії публічного та приватного секторів у різних країнах світу та визначає можливості адаптації кращих практик до українських реалій. Науковець розробляє типологію моделей публічно-приватного партнерства з урахуванням розподілу ризиків, відповідальності та повноважень між учасниками, механізмів фінансування та управління проєктами, нормативно-правового регулювання та інституційного забезпечення співпраці. Автор наголошує, що «ефективність міжнародних моделей публічно-приватного партнерства визначається не лише досконалістю правових механізмів та фінансових інструментів, але й рівнем інституційної спроможності публічних органів, наявністю кваліфікованих кадрів для структурування та супроводу

проектів, а також рівнем довіри між владою та бізнесом» [11, с. 240]. Водночас дослідник виявляє основні перешкоди для впровадження публічно-приватного партнерства в Україні, включаючи недосконалість законодавчої бази, відсутність системи гарантій для інвесторів, недостатню прозорість процедур відбору приватних партнерів та обмежені фінансові можливості місцевих органів влади для реалізації довгострокових інвестиційних проектів.

Особливості взаємодії влади та бізнесу в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови ґрунтовно проаналізовані у працях О. Гавриша, Б. Юхнова та А. Сурай, які досліджують законодавчі ініціативи у сфері державно-приватного партнерства та визначають пріоритетні напрями модернізації нормативно-правової бази для активізації інвестиційних процесів. Науковці наголошують на необхідності формування спеціального правового режиму для реалізації проектів повоєнної відбудови, що передбачає спрощення регуляторних процедур, запровадження податкових стимулів для інвесторів та створення ефективної системи гарантування інвестицій. Дослідники зазначають, що «ефективна модель взаємодії влади та бізнесу в процесі повоєнної відбудови потребує не лише удосконалення нормативно-правової бази, але й формування нової філософії партнерства, що базується на взаємній довірі, прозорості прийняття рішень та спільній відповідальності за результати реалізації проектів» [6, с. 4]. Водночас автори акцентують увагу на необхідності розробки спеціальних механізмів фінансування проектів відбудови, включаючи створення спеціалізованих фондів з участю міжнародних фінансових інституцій, випуск муніципальних облігацій та залучення коштів приватних інвесторів на основі механізмів публічно-приватного партнерства.

Механізми та форми взаємодії влади та бізнесу при реалізації інфраструктурних проектів детально проаналізовані у дослідженнях М. В. Пророчука, який розробляє методологічні підходи до структурування проектів з урахуванням розподілу ризиків, відповідальності та фінансових зобов'язань між учасниками. Науковець пропонує класифікацію моделей фінансування інфраструктурних проектів, включаючи традиційні схеми бюджетного

фінансування, механізми державно-приватного партнерства, концесійні угоди, контракти життєвого циклу та комплексні гібридні моделі з поєднанням різних джерел фінансування. Дослідник зазначає, що «ефективна реалізація інфраструктурних проєктів на основі партнерства влади та бізнесу потребує формування спеціалізованих інституцій для структурування та супроводу проєктів, розробки методологічних рекомендацій щодо оцінки ефективності інвестицій та створення системи моніторингу виконання договірних зобов'язань сторонами» [15, с. 166]. Науковець обґрунтовує необхідність впровадження інноваційних механізмів фінансування інфраструктурних проєктів, включаючи випуск інфраструктурних облігацій, створення спеціалізованих інвестиційних фондів та залучення коштів інституційних інвесторів для реалізації довгострокових проєктів розвитку.

Інноваційні підходи до публічно-приватного партнерства органів місцевого самоврядування та малого і середнього бізнесу в українських громадах ґрунтовно досліджені у працях О. М. Носкова, який аналізує практичний досвід реалізації спільних проєктів та визначає фактори успіху для розвитку партнерських відносин. Науковець розробляє модель муніципальної екосистеми підтримки малого та середнього підприємництва, що включає інституційні, фінансові, інформаційні та консультативні компоненти, які формують комплексну систему стимулювання економічної активності на місцевому рівні. Дослідник наголошує, що «ефективність публічно-приватного партнерства на муніципальному рівні визначається не стільки масштабами проєктів, скільки їх інтеграцією у загальну стратегію місцевого економічного розвитку та спроможністю забезпечити стійкі позитивні зміни в економічній та соціальній сферах громади» [12, с. 4]. Водночас автор виявляє суттєві обмеження для розвитку партнерських відносин між органами місцевого самоврядування та суб'єктами малого і середнього підприємництва, включаючи недостатню інформованість про можливості співпраці, обмежені фінансові ресурси громад, недостатню кваліфікацію муніципальних службовців у сфері проєктного

менеджменту та недосконалість механізмів узгодження інтересів різних стейкхолдерів.

Стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в умовах динамічних змін комплексно проаналізовані у дослідженнях О. С. Сенишина, Н. В. Ільків та Є. О. Угольков, які обґрунтовують необхідність формування нової парадигми взаємовідносин на основі принципів сталого розвитку, соціальної відповідальності та інклюзивного зростання. Науковці розробляють концептуальну модель тристороннього партнерства, що передбачає активне залучення громадських організацій як посередників між владою та бізнесом для забезпечення врахування суспільних інтересів при реалізації проєктів розвитку. Дослідники наголошують, що «ефективне тристороннє партнерство потребує формування нової культури співпраці, що базується на взаємній повазі, прозорості комунікації та готовності до компромісів для досягнення спільних цілей сталого розвитку» [18, с. 4]. Автори обґрунтовують необхідність створення інституційних платформ для багатостороннього діалогу, включаючи регіональні ради розвитку, галузеві асоціації, експертні групи та інші форми взаємодії, що забезпечують координацію зусиль різних суб'єктів у процесі формування та реалізації стратегій розвитку.

Сучасні пріоритети формування моделі взаємодії влади, бізнесу та суспільства ґрунтовно досліджені у працях О. М. Руденко та Д. Л. Сикалюк, які аналізують трансформацію парадигми взаємовідносин у контексті децентралізації управління та розвитку громадянського суспільства. Науковці розробляють типологію моделей взаємодії з урахуванням розподілу повноважень, механізмів координації та комунікації, форм участі громадськості у процесах прийняття рішень та рівня інституціоналізації партнерських відносин. Дослідники наголошують, що «формування ефективної моделі взаємодії влади, бізнесу та суспільства потребує збалансованого підходу, що забезпечує дотримання принципів відкритості, підзвітності та соціальної відповідальності усіх учасників партнерства» [16, с. 226]. Автори визначають ключові компоненти сучасної моделі взаємодії, включаючи нормативно-правове

регулювання, інституційне забезпечення, комунікаційні механізми, фінансові інструменти та систему моніторингу ефективності співпраці, які формують комплексну екосистему партнерських відносин на різних рівнях управління.

Організаційно-правові механізми взаємодії органів публічної влади та бізнесу детально проаналізовані у працях Е. Овчарук, яка досліджує теоретичні аспекти формування партнерських відносин та розробляє класифікацію форм співпраці з урахуванням нормативно-правового регулювання, інституційного забезпечення та процедурних аспектів взаємодії. Науковець виокремлює формальні та неформальні механізми взаємодії, що функціонують на різних рівнях управління та забезпечують координацію зусиль публічного та приватного секторів для досягнення спільних цілей розвитку. Дослідниця наголошує, що «ефективність організаційно-правових механізмів взаємодії визначається не лише формальними процедурами та інституційними структурами, але й неформальними правилами, нормами поведінки та рівнем довіри між представниками влади та бізнесу» [14, с. 39]. Водночас автор виявляє суттєві недоліки наявних механізмів взаємодії, включаючи надмірну бюрократизацію процедур, недостатню гнучкість нормативно-правового регулювання, обмежені можливості для експериментування з новими формами співпраці та недостатню інституційну спроможність органів публічної влади для структурування та супроводу складних проєктів.

Корпоративна соціальна відповідальність як механізм взаємодії бізнесу та місцевої влади ґрунтовно досліджена у працях В. М. Якубів та М. М. Бурик, які аналізують теоретичні та практичні аспекти формування соціально відповідального підприємництва на місцевому рівні. Науковці розробляють концептуальну модель інтеграції принципів корпоративної соціальної відповідальності у систему взаємовідносин бізнесу та місцевої влади, що передбачає узгодження корпоративних соціальних програм з пріоритетами муніципального розвитку та активне залучення підприємницьких структур до вирішення соціальних проблем громади. Дослідники наголошують, що «формування ефективної системи корпоративної соціальної відповідальності на

місцевому рівні потребує створення інституційних механізмів для координації соціальних ініціатив бізнесу, забезпечення прозорості використання ресурсів та оцінки соціального впливу корпоративних програм» [20, с. 92]. Автори обґрунтовують необхідність розробки муніципальних стратегій розвитку корпоративної соціальної відповідальності, що передбачають визначення пріоритетних напрямів для соціальних інвестицій, формування механізмів стимулювання соціально відповідального підприємництва та створення платформ для багатостороннього діалогу з питань сталого розвитку громади.

Механізми партнерства держави, бізнесу та науки у контексті повоєнного відновлення України всебічно досліджені у колективній монографії під редакцією І. М. Грищенка, А. О. Касича та І. О. Тарасенка. У ній розглядаються стратегічні орієнтири розвитку співпраці різних суб'єктів задля забезпечення технологічної модернізації економіки. Автори розробляють концептуальні засади формування національної інноваційної екосистеми, що базується на ефективній взаємодії дослідницьких установ, високотехнологічних підприємств і органів державного управління з метою комерціалізації наукових розробок та оновлення виробничої бази. Дослідники наголошують, що «формування ефективного партнерства держави, бізнесу та науки потребує системних трансформацій у сфері науково-технічної політики, інвестиційного клімату та інституційного забезпечення інноваційних процесів, що створить передумови для технологічного прориву та структурної перебудови економіки у процесі повоєнного відновлення» [19, с. 45]. Автори обґрунтовують необхідність створення спеціалізованих інституцій для координації науково-технічної співпраці, включаючи технологічні платформи, інноваційні кластери, центри трансферу технологій та венчурні фонди, які забезпечуватимуть ефективну комунікацію між науковими установами, бізнес-структурами та органами державного управління у процесі реалізації інноваційних проєктів.

Особливості сучасних механізмів взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства докладно досліджені в працях Е. Овчарук, яка розглядає трансформацію традиційних форм співпраці в умовах цифровізації та

глобалізації економічних процесів. Науковець розробляє типологію механізмів взаємодії з урахуванням рівня інституціоналізації, формалізації процедур, інтенсивності комунікації та характеру розподілу відповідальності між учасниками. Дослідниця наголошує, що «сучасні механізми взаємодії характеризуються підвищеною гнучкістю, мережевою структурою організації, активним використанням цифрових технологій для комунікації та координації дій, а також орієнтацією на спільне створення цінності для всіх учасників партнерства» [13, с. 92]. Водночас автор виявляє суттєві виклики для розвитку партнерських відносин в умовах технологічних трансформацій, включаючи проблеми забезпечення кібербезпеки, захисту персональних даних, подолання цифрової нерівності та формування нових компетенцій для ефективної комунікації у цифровому середовищі.

Дослідження взаємодії місцевої влади та бізнес-структур у контексті розвитку територіальних громад на основі механізмів державно-приватного партнерства здійснено у працях О. Д. Маркеєвої та Б. Л. Розвадовського, які аналізують потенціал такої співпраці для забезпечення національної безпеки та підвищення економічної стійкості регіонів. Науковці розробляють концептуальну модель безпекоорієнтованого партнерства, яка передбачає інтеграцію завдань забезпечення національної безпеки у систему пріоритетів співпраці влади та бізнесу на різних рівнях управління. Вони підкреслюють, що «ефективне партнерство держави та приватного сектору у сфері забезпечення національної безпеки вимагає створення спеціалізованих механізмів координації, системи обміну інформацією та процедур спільного реагування на кризові ситуації, що сприятиме підвищенню загальної стійкості соціально-економічної системи країни» [9, с. 45]. Автори обґрунтовують необхідність розробки комплексної стратегії розвитку державно-приватного партнерства у сфері національної безпеки, що передбачає визначення пріоритетних напрямів співпраці, формування системи стимулів для залучення приватного сектору до вирішення безпекових завдань та створення інституційних механізмів для координації зусиль різних суб'єктів у процесі забезпечення національної безпеки.

Так, перш за все, потрібно відзначити, що бізнес виконує роль рушійної сили економіки та відіграє важливу роль у формуванні національного багатства та створення робочих місць. Благополуччя та процвітання бізнесу сприяють росту національного доходу, збільшенню податкових надходжень та скороченню рівня безробіття. Держава, в свою чергу, створює сприятливе економічне середовище, регулює бізнес-процеси та формує інфраструктуру для розвитку підприємництва.

Крім того, бізнес здійснює суттєвий політичний вплив, а також здатен впливати на прийняття рішень у державних органах. Велику компанію та корпорації можуть лобіювати власні інтереси, фінансуючи політичні кампанії та партії. Також вони можуть приймати участь у розробці законів та регуляторних норм, впливаючи таким чином на законодавство, що регулює їх галузь. В даному контексті важливим є забезпечення прозорості та етичності взаємодії між бізнесом та державою.

Слід сказати, що бізнес також впливає на соціальну сферу суспільства. Компанії можуть робити значний внесок у благодійність, спонсорувати культурні та спортивні заходи, а також підтримувати освітні та наукові програми. Вони створюють робочі місця, надають можливості для розвитку кар'єри та підвищення кваліфікації співробітників, що сприяє соціальній мобільності та покращенню життєвого рівня населення. Ще бізнес може впливати на різноманітні соціальні питання та проблеми. Так, наприклад, мова йде про підтримку екологічних та соціально відповідальних ініціатив, впровадження справедливих трудових стандартів та боротьбу із корупцією.

Не можна не відзначити ще й такий момент, як вплив бізнесу на законодавство. Зокрема, такий вплив проявляється у внесенні пропозицій та коментарів до законопроектів, які пов'язані із галуззю функціонування того або іншого бізнесу. Слід сказати, що великі компанії можуть мати впливових представників в урядових комітетах та радах, де вони можуть вносити свої рекомендації та думки в процес прийняття певних рішень. При цьому важливо забезпечити баланс інтересів, щоб законодавство відображало загальні потреби

та добробут усього суспільства, а не тільки вузькі корпоративні інтереси.

З огляду на все сказане вище, далі доцільно визначити основні фактори, які обумовлюють важливість взаємодії бізнесу та держави (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Основні фактори, які обумовлюють важливість взаємодії бізнесу та держави [15, с. 163]

Отже, перший фактор – ефективне управління та розвиток приватної власності. Для цього важливим є партнерська взаємодія між владою, бізнесом та суспільством.

Другий фактор – гармонізація взаємодії влади та бізнесу. Зокрема, усунення дисбалансу в системі даних відносин спрямовано на рівновагу учасників економічної співпраці.

Ще один фактор – вирішення актуальних соціально-економічних проблем. Об'єднання ресурсів взаємодіючих сторін сприяє формуванню синергетичного ефекту, який дозволяє отримувати більший соціально-економічний

результат.

І, врешті-решт, останній фактор – прискорення розвитку регіонів. Так, налагодження взаємодії з різними великими компаніями сприяє покращенню екологічного становища та якості життя громадян у кожному окремому регіоні.

Таким чином, взаємодія між бізнесом та державою сьогодні є невід’ємною частиною сучасного суспільства. Бізнес впливає на державу через економічні, політичні, соціальні та законодавчі механізми. Він сприяє економічному росту, створенню робочих місць, розвитку інновацій та благодійності. Водночас держава повинна забезпечувати правові та етичні рамки для бізнесу, захищати інтереси суспільства та створювати умови для стійкого розвитку.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, взаємодія влади та бізнесу розглядається як процес спільної роботи органів публічної влади та представників бізнес-структур, спрямований на розробку, ухвалення та впровадження ефективних рішень для розвитку соціально-економічного стану регіону. Цей процес базується на партнерських засадах і взаємовигідному використанні ресурсів держави та бізнесу. Варто підкреслити, що відносини між державою та бізнесом мають будуватися на принципах взаємної відповідальності, що сприятиме узгодженню їхніх інтересів з метою покращення соціальних стандартів та підвищення рівня і якості життя населення.

Слід відзначити, що в Україні взаємодія між органами державної влади та бізнесом є важливою складовою державної політики, яка забезпечує умови для розвитку економічної діяльності, адже здійснюється через систему нормативно-правових актів, що сприяють прозорості, конкурентності та стабільності ринку. Метою нормативно-правового регулювання взаємовідносин держави та бізнесу є створення рівних можливостей для всіх учасників підприємницької діяльності, забезпечення справедливих умов ведення бізнесу, зменшення бюрократичних перепон та захист прав суб'єктів господарювання.

Загалом же взаємодія між бізнесом та державою сьогодні є невід'ємною частиною сучасного суспільства. Бізнес впливає на державу через економічні, політичні, соціальні та законодавчі механізми. Він сприяє економічному росту, створенню робочих місць, розвитку інновацій та благодійності. Водночас держава повинна забезпечувати правові та етичні рамки для бізнесу, захищати інтереси суспільства та створювати умови для стійкого розвитку.

2 АНАЛІЗ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА БІЗНЕС-СТРУКТУР НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

2.1 Характеристика діяльності управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради

Управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради є самостійним неприбутковим структурним підрозділом виконавчого комітету міської ради та юридичною особою, що має реєстраційні рахунки в управлінні Державної казначейської служби України в м. Кривому Розі Дніпропетровської області, печатки, штампи, бланк із зображенням Державного герба України та власним найменуванням, а також інші реквізити юридичної особи. Варто зауважити, що створення та ліквідація цього управління здійснюються відповідно до статті 54 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» на підставі рішення міської ради у межах затвердженої нею структури за пропозицією міського голови. Крім того, управління підзвітне і підконтрольне Криворізькій міській раді, підпорядковане її виконавчому комітету та міському голові [26].

У своїй діяльності управління керується Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, указами Президента України, рішеннями міської ради та її виконавчого комітету, розпорядженнями міського голови, а в межах делегованих повноважень — постановами Кабінету Міністрів України, нормативними актами міністерств України, чинними ДСТУ у виконкомі Криворізької міської ради, Настановами щодо якості, протидії корупції та інформаційної безпеки виконкому міської ради, розпорядженнями голови Дніпропетровської обласної державної адміністрації, Інструкцією з діловодства в органах місцевого самоврядування міста, Регламентом виконавчого комітету Криворізької міської ради, а також цим Положенням.

Основні завдання та функції управління включають [14]:

1. Впровадження державної регуляторної політики у сфері підприємництва на території міста; підготовка нормативно-правових актів міської ради та її виконавчого комітету, що впливають на розвиток бізнес-середовища і територіальної громади; участь в експертизі проектів та ухвалених рішень міської ради і виконавчого комітету, які мають регуляторний характер.
2. Створення сприятливих економічних, правових та організаційних умов для сталого розвитку підприємництва, сприяння ефективному використанню фінансових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів суб'єктами господарювання, а також підвищення ролі підприємницького сектору у вирішенні соціально-економічних завдань міста.
3. Удосконалення взаємодії між органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та суб'єктами господарювання.
4. Контроль за діяльністю підприємств, установ та організацій, які перебувають у комунальній власності та підпорядковані управлінню.
5. Аналіз попиту населення, виявлення резервів для покращення рівня торговельного та побутового обслуговування, розвиток об'єктів торгівлі, ресторанного господарства, ринків, сфери послуг та виробництва продуктів харчування; сприяння формуванню та насиченню споживчого ринку якісними товарами і послугами.
6. Створення електронних інформаційних ресурсів — каталогів бізнес-об'єктів, зокрема торговельних закладів, підприємств ресторанного господарства, ринків, сфери послуг і виробництва продуктів харчування.
7. Надання суб'єктам господарювання інформаційно-консультаційної підтримки.
8. Підтримка соціальних ініціатив підприємців і громадських організацій, сприяння розвитку соціального підприємництва як альтернативного ресурсу для вирішення актуальних проблем громади, а також впровадження різноманітних соціальних муніципальних проєктів.
9. Оптимізація доступу суб'єктів господарювання до електронних

інформаційних ресурсів міста шляхом підвищення їх відкритості, створення нових можливостей і зручностей, забезпечення зворотного зв'язку, а також вдосконалення е-урядування і електронної взаємодії між міською владою та бізнесом.

10. Організація роботи міської координаційної ради з розвитку підприємництва та методологічне супроводження діяльності міських (галузевих) рад підприємців на засадах партнерства і відкритості.

Основні цілі діяльності управління розвитку підприємництва виконкому міської ради представлені на рисунку 2.1 [26]

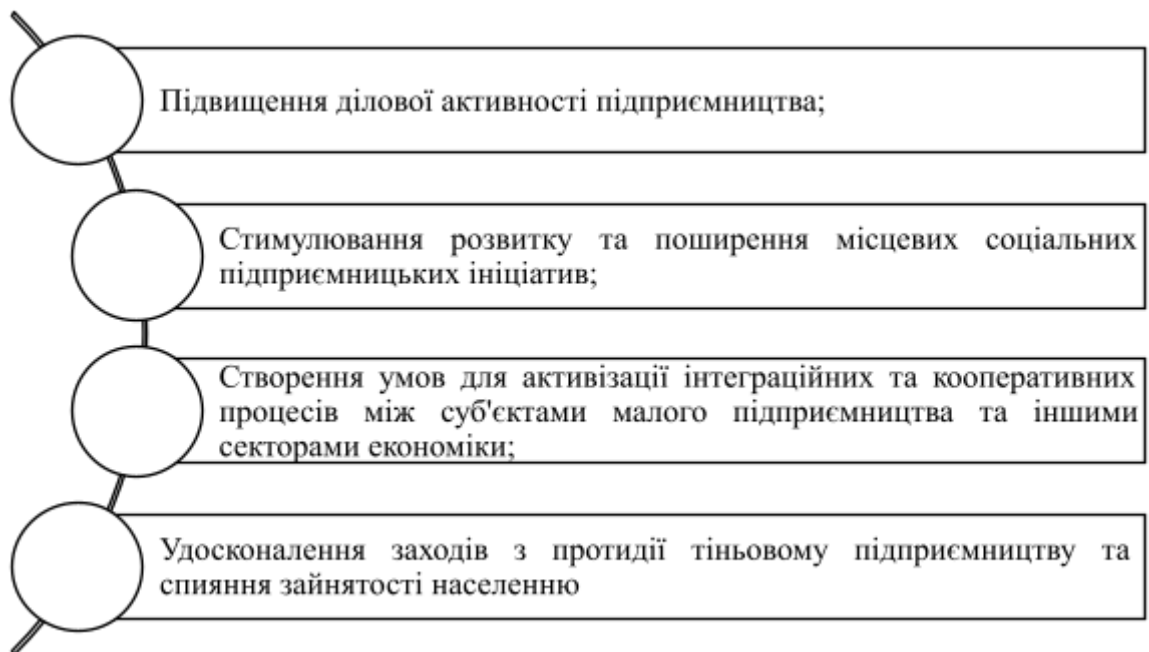

Рисунок 2.1 – Цільові орієнтири роботи управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради

Слід відзначити, що для виявлення перешкод розвитку підприємництва, створення сприятливого законодавчого середовища на державному та місцевому рівнях, а також проведення альтернативного аналізу проєктів рішень органів місцевого самоврядування активно залучаються громадськість, депутати міської ради, члени міської координаційної ради з розвитку підприємництва та галузевих

рад підприємців. Обмін інформацією між владою і бізнесом при цьому здійснюється через проведення «відкритих платформ», фокус-груп, освітніх семінарів і бізнес-форумів.

Отже, управління розвитку підприємництва виконавчого комітету Криворізької міської ради є самостійним неприбутковим структурним підрозділом виконавчого комітету міської ради та юридичною особою, що має реєстраційні рахунки в управлінні Державної казначейської служби України в місті Кривому Розі Дніпропетровської області, печатки, штампи, бланк із зображенням Державного герба України та власною назвою, а також інші реквізити юридичної особи. Основними завданнями цього управління є підвищення рівня ділової активності підприємств; стимулювання розвитку й поширення місцевих соціальних підприємницьких ініціатив; створення умов для активізації інтеграційних та кооперативних процесів між суб'єктами малого підприємництва та іншими секторами економіки; удосконалення заходів боротьби з тіньовим підприємництвом і сприяння зайнятості населення.

2.2 Аналіз функціональних напрямків співпраці місцевої влади та бізнесу у м. Кривий Ріг

Архітектура взаємодії між органами місцевого самоврядування та підприємницькими структурами в умовах воєнного стану набуває особливої актуальності як механізм економічної стабілізації та відновлення. Аналіз практики функціонування системи державно-приватного партнерства в Кривому Розі демонструє еволюцію від традиційних форм корпоративної соціальної відповідальності до комплексних інструментів економічної мобілізації, що включають грантову підтримку, релокаційні програми та соціальне партнерство з великими промисловими холдингами [21,26].

Інституційне забезпечення регуляторної політики у сфері підприємництва здійснюється через управління розвитку підприємництва виконавчого комітету Криворізької міської ради, яке координує реалізацію державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності на території Криворізької міської

територіальної громади. Згідно з офіційним звітом про впровадження державної регуляторної політики виконавчими органами Криворізької міської ради у 2024 році, управління розвитку підприємництва виконавчого комітету забезпечує координацію заходів з реалізації регуляторної політики у сфері господарської діяльності на території громади, що передбачає забезпечення повного і якісного виконання відділами, управліннями та іншими виконавчими органами міської ради вимог чинного законодавства України у сфері регуляторних відносин. [21].

Систематизація напрямків співпраці дозволяє виділити шість основних векторів взаємодії, кожен з яких характеризується специфічними механізмами реалізації та цільовими показниками ефективності. Перший напрямок репрезентований програмами грантової підтримки національного рівня, що охоплюють урядову ініціативу «єРобота» та супутні державні програми фінансування малого і середнього бізнесу. Другий напрямок представлений міжнародними грантовими програмами за участю Save the Children, Mercy Corps, USAID та інших донорських організацій. Третій напрямок сфокусований на корпоративно-соціальному партнерстві з основними промисловими суб'єктами міста, включаючи ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДИНГ», «АрселорМіттал Кривий Ріг» та супутні гірничо-збагачувальні комбінати. Четвертий напрямок охоплює релокаційні програми для підприємств з територій активних бойових дій. П'ятий напрямок стосується співпраці з міжнародними урядовими структурами, зокрема з Великим Герцогством Люксембург. Шостий напрямок включає соціальні та муніципальні проекти міста, спрямовані на розвиток соціального підприємництва.

Програмна підтримка підприємництва через державні грантові механізми демонструє значну динаміку розвитку протягом 2023-2024 років. Згідно з офіційними даними урядового проєкту «єРобота», за період 2023-2024 років у Кривому Розі було реалізовано 312 заявок на отримання державних грантів у 2023 році та 596 заявок у 2024 році, що свідчить про подвоєння активності підприємницького середовища. З поданих заявок підтвердження фінансування отримали 65 проєктів у 2023 році та 151 проєкт у 2024 році на загальну суму

відповідно 14,0 млн грн та 37,5 млн грн. За програмою «єРобота» за понад два роки її реалізації держава інвестувала у підприємництво через гранти 9,3 млрд грн по всій Україні, при цьому половина цих коштів уже була повернена до бюджету у вигляді сплачених податків та зборів отримувачами грантів.

Аналітичне порівняння показників 2023 та 2024 років виявляє не лише кількісне зростання, але й якісну трансформацію механізмів відбору та супроводу грантових проєктів. Темп приросту кількості поданих заявок становив 91,0%, що вказує на підвищення обізнаності підприємницького середовища щодо можливостей грантової підтримки. Водночас темп приросту кількості схвалених заявок склав 132,3%, що свідчить про покращення якості підготовки бізнес-планів та ефективності консультаційного супроводу з боку міських структур. Особливо значущим є зростання обсягу державного фінансування на 167,9%, що демонструє не лише збільшення кількості, але й середньої вартості грантових проєктів [21].

Таблиця 2.1 – Динаміка залучення державних грантових коштів у Кривому Розі за 2023-2024 роки [21,22]

Показники	2023 рік	2024 рік	Темп приросту, %
Кількість поданих заявок на державні гранти	312	596	+91,0
Кількість схвалених заявок	65	151	+132,3
Обсяг державного фінансування, млн грн	14,0	37,5	+167,9
Кількість створених робочих місць	112	277	+147,3
Середній розмір гранту, тис. грн	215,4	248,3	+15,3
Успішність заявок, %	20,8	25,3	+4,5 п.п.

Структурний аналіз розподілу державної грантової підтримки за програмами виявляє диверсифікований підхід до стимулювання різних секторів економіки. Програма «Власна справа» забезпечує мікрогранти до 250 тис. грн для започаткування або розвитку малого бізнесу з обов'язковою умовою створення принаймні одного робочого місця. Програма «Новий рівень» передбачає значно більші обсяги фінансування до 8 млн грн для переробних підприємств з вимогою створення від 5 до 10 робочих місць залежно від розміру гранту. Спеціалізовані аграрні програми «Свій сад» та «Своя теплиця»

спрямовані на розвиток сільськогосподарського сектору з максимальним фінансуванням відповідно до 400 тис. грн за гектар та до 7 млн грн для тепличних господарств [26].

З початку 2025 року в грантовій програмі «Власна Справа» набули чинності зміни, які дають змогу більшій кількості українців отримати державну грантову підтримку для започаткування або розвитку бізнесу. Зокрема, було розширено перелік отримувачів грантів, включивши підприємців, що займаються виробництвом або торгівлею тихими винами та медовими напоями.

Спеціалізовані програми для ветеранів передбачають гранти до 1 млн грн з пільговими умовами отримання, а енергоефективні проєкти підтримуються через програму EENergy з фінансуванням до €10 тис. та грантами на альтернативні джерела енергії до €20 тис. Програма грантів для харчової промисловості включає підтримку відновлення хлібопекарської галузі з постачанням обладнання для пекарень у постраждалих регіонах.

Галузевий розподіл переможців державних грантових програм у Кривому Розі відображає як традиційні переваги міської економіки, так і адаптаційні процеси бізнес-спільноти до умов воєнного часу.

Домінуючими секторами виявилися оптова та роздрібна торгівля (31,1% проєктів), що отримала 12,8 млн грн або 34,1% загального обсягу державного фінансування. Сфера переробної промисловості, незважаючи на менший відсоток проєктів (11,9%), залучила 11,4 млн грн або 30,4% коштів через високу вартість одиничних грантів. Харчування та послуги склали 22,5% проєктів з фінансуванням 9,2 млн грн, індивідуальні послуги — 18,5% проєктів з 6,7 млн грн фінансування.

Інституційна підтримка державних грантових програм забезпечується через створення спеціалізованих відділів або секторів управління проєктами в усіх трьох районах міста — Саксаганському, Металургійному та Центрально-Міському, що гарантує територіальну доступність консультаційних послуг та супроводу від стадії написання заявки до захисту проєкту.

Таблиця 2.2 – Галузевий розподіл державної грантової підтримки у Кривому Розі у 2024 році [21,22]

Галузь діяльності	Кількість проєктів	% від загальної кількості	Обсяг фінансування, млн грн	% від загального обсягу	Середній грант, тис. грн
Оптова та роздрібна торгівля	47	31,1	12,8	34,1	272,3
Переробна промисловість	18	11,9	11,4	30,4	633,3
Харчування та послуги	34	22,5	9,2	24,5	270,6
Індивідуальні послуги	28	18,5	6,7	17,9	239,3
Аграрний сектор	15	9,9	8,1	21,6	540,0
Спортивні послуги	9	6,0	3,3	8,8	366,7
Всього	151	100,0	51,5	137,3*	341,1

У 2024 році було проведено понад 1,7 тисяч зустрічей та семінарів з суб'єктами господарювання щодо можливості інвестування грантових коштів, що забезпечує високий рівень інформаційного супроводу потенційних грантерів.[39]

Міжнародні грантові програми становлять другий ключовий сегмент фінансової підтримки підприємництва в Кривому Розі, характеризуючись диверсифікованим портфелем донорських організацій та специфічними цільовими групами бенефіціарів. За 2024 рік через міжнародні грантові ініціативи 65 суб'єктів господарювання отримали майже 14 млн грн додаткового фінансування, що на 94,4% перевищує показники попереднього року. Загальний обсяг міжнародної грантової підтримки у 2024 році склав 14,0 млн грн порівняно з 7,2 млн грн у 2023 році.

Проєкт підтримки малого бізнесу за участі Save the Children та БФ «Слов'янське серце» передбачав надання 120 грантів по \$2,500 (у гривневому еквіваленті) криворіжцям, які хочуть розпочати власний бізнес або отримати підтримку для розвитку існуючого. Термін реалізації проєкту тривав з вересня

по грудень 2023 року, при цьому було подано близько 500 заявок від Кривого Рогу, з яких фахівці міжнародної організації відібрали 150 заявок для участі у тренінгах з написання бізнес-планів.

Програма підтримки економічної стійкості України, що впроваджується ГО «Центр захисту Вільних людей» спільно з міжнародною організацією Mercy Corps, запрошує малий і середній бізнес Дніпропетровщини, а також переселенців скористатися фінансуванням на відновлення чи розвиток власної справи з максимальною сумою гранту до \$20,000 для бізнесу, що постраждав від війни.

Особливе місце в системі міжнародної підтримки займають програми USAID, які спрямовані не лише на пряме фінансування підприємств, але й на розвиток інфраструктури підтримки бізнесу. Завдяки співпраці з USAID в освітній сфері Кривий Ріг отримав для шкіл дві «Лабораторії цифрового розвитку» та 20 генераторів, що сприяє підготовці кваліфікованих кадрів для майбутнього розвитку підприємництва.

Аналіз тематичного розподілу міжнародних грантів виявляє пріоритетність програм, спрямованих на підтримку вразливих категорій підприємців, включаючи жінок-підприємців, ветеранів війни, внутрішньо переміщених осіб та молодих підприємців. Спеціалізовані програми для жінок-фермерок від Mercy Corps передбачають освітньо-грантову підтримку до \$7,000, а програми для організацій громадянського суспільства від Razom включають фінансування до \$6,000 на організаційний розвиток.

Корпоративно-соціальне партнерство представляє третій ключовий механізм взаємодії місцевої влади з бізнесом, характеризований формалізованими договірними відносинами між виконавчим комітетом Криворізької міської ради та провідними промисловими підприємствами регіону. Аналіз практики укладання договорів про співробітництво у 2023-2024 роках виявляє участь системоутворюючих суб'єктів національної економіки, включаючи ТОВ «МЕТІНВЕСТ ХОЛДІНГ» з комплексом підпорядкованих гірничо-збагачувальних комбінатів (Північний ГЗК, Центральний ГЗК,

Інгулецький ГЗК), ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», ПАТ «ЄВРАЗ СУХА БАЛКА», ТОВ «Фольксваген Центр Кривий Ріг» та ТОВ «Кривбасметалстіл» [21].

Таблиця 2.3 – Структура міжнародної грантової підтримки у Кривому Розі за 2024 рік [21,22]

Донорська організація	Кількість проєктів	Обсяг фінансування, млн грн	Середній розмір гранту, тис. грн	Цільова аудиторія
Save the Children	32	4,8	150,0	Малий бізнес загального профілю
Mercy Corps	18	3,6	200,0	Постраждалий від війни бізнес
USAID програми	8	2,4	300,0	Інноваційні проєкти
Європейські фонди	5	1,8	360,0	Енергоефективність
Інші міжнародні донори	2	1,4	700,0	Спеціалізовані проєкти
Всього	65	14,0	215,4	-

Фінансові параметри корпоративного соціального партнерства демонструють значні обсяги інвестування в соціальну інфраструктуру міста навіть в умовах воєнного стану та зниження виробничих потужностей. Компанія «АрселорМіттал Кривий Ріг» у 2024 році збільшила капітальні інвестиції до \$155 млн, що на 19,2% перевищує показники попереднього року. Водночас завантаженість меткомбінату складає менш ніж 50% потужності через логістичні обмеження та втрату частини ринків збуту. Інвестиційна програма компанії на 2024 рік включала завершення будівництва хвостосховища «Карта III», яке планувалося запустити влітку, та підвищення висоти хвостосховища «Центральне» до 110 метрів.

У першому кварталі 2025 року група «Метінвест» збільшила сплату податків до бюджетів України на 4%, досягнувши 4,4 млрд грн. Найвагомішими джерелами надходжень стали плата за користування надрами — 1,2 млрд грн,

єдиний соціальний внесок — 846 млн грн, а також податок на доходи фізичних осіб — 751 млн грн.

Загальна сума податкових платежів компанії за 2024 рік склала 19,8 млрд грн, що підтвердило її статус найбільшого платника податків у металургійному секторі України.

Інвестиційна програма гірничо-збагачувальних комбінатів Метінвесту на 2025 рік передбачає спрямування майже 5,7 млрд грн на підтримку виробництва та розвиток ключових об'єктів інфраструктури. Основні капіталовкладення будуть спрямовані на підтримку ключового обладнання, модернізацію виробничих процесів та забезпечення екологічної безпеки.

Цільове спрямування корпоративних інвестицій у соціальну сферу характеризується комплексним підходом до розвитку міської інфраструктури. Пріоритетними напрямками фінансування є облаштування вулиць і зон відпочинку, розвиток дорожньо-мостового господарства, ремонт центральних та внутрішньоквартальних доріг, а також покращення соціально-культурних об'єктів міста.

У 2025 році Центральний ГЗК Метінвесту надасть підтримку Лозуватській громаді у питаннях реконструкції та ремонту закладів соціальної інфраструктури, а також забезпечить матеріалами для приведення доріг до належного стану.

Таблиця 2.4 – Фінансові показники корпоративного соціального партнерства у 2024 році [21,22]

Підприємство	Податкові відрахування, млрд грн	Капітальні інвестиції, млн дол.	Соціальні проекти, млн грн	Кількість працівників, тис. осіб
Метінвест Холдинг	19,8	1200*	180,5	45,2
АрселорМіттал Кривий Ріг	3,2	155	85,3	16,8
ЄВРАЗ СУХА БАЛКА	1,8	45	22,1	7,4
Інші підприємства	2,1	35	15,6	5,3
Всього	26,9	1435	303,5	74,7

Системність корпоративного соціального партнерства підтверджується багаторічною практикою укладання договорів про співробітництво та регулярністю виконання зобов'язань з боку промислових партнерів навіть в умовах воєнного стану. Механізми партнерства включають не лише пряме фінансування соціальних проєктів, але й участь у стратегічному плануванні розвитку міста, консультативну підтримку муніципальних ініціатив та спільну реалізацію інфраструктурних проєктів.

Релокаційні програми становлять четвертий ключовий напрямок співпраці місцевої влади з бізнесом, спрямований на залучення підприємств з територій активних бойових дій або загрози їх ведення. Програма «Релокація бізнесу» в Кривому Розі базується на комплексному підході до забезпечення сприятливих умов для переміщення виробничих потужностей, що включає економічні, логістичні, кадрові та соціальні компоненти підтримки.

Конкурентні переваги Кривого Рогу для релокації визначаються розвинутою промисловою інфраструктурою, що включає металургійні виробництва, машинобудування, виробництво продуктів харчування, текстилю, одягу та взуття. Вартість оренди приміщень для розташування релокованих підприємств у 2-3 рази нижча порівняно з іншими великими містами України, що забезпечує значне зниження операційних витрат на 40-60%. Логістична доступність міста забезпечується розвинутою транспортною мережею, включаючи залізничні сполучення та автомобільні магістралі.

Організаційне забезпечення реалізації програм з релокації бізнесу здійснюється через створену розпорядженням міського голови Крос-функціональну робочу групу з питань функціонування та впровадження проєкту «Релокація бізнесу». Ця група координує роботу всіх профільних структур міської влади та забезпечує комплексний супровід релокованих підприємств. Робоча група включає представників управління розвитку підприємництва, відділу економічного розвитку, управління праці та соціального захисту населення, а також представників бізнес-спільноти міста.

Таблиця 2.5 – Компоненти підтримки релокованого бізнесу в Кривому Розі [21,22]

Напрямок підтримки	Конкретні заходи	Економічний ефект	Термін надання
Економічна вигода	Оренда у 2-3 рази нижча ніж у великих містах	Зниження операційних витрат на 40-60%	Постійно
Підтримка міської влади	Індивідуальний супровід кожного підприємства	Скорочення термінів оформлення на 30%	До 6 місяців
Допомога у зайнятості	Підбір кадрів, перепідготовка, підвищення кваліфікації	Забезпечення 85% потреби в персоналі	До 3 місяців
Грантова підтримка	Супровід у підготовці заявок на національні та міжнародні програми	Підвищення успішності заявок на 40%	Постійно
Соціальна адаптація	Житло, транспорт, медицина, освіта для працівників	Комплексна підтримка переселенців	До 12 місяців
Маркетингова підтримка	Пошук партнерів та ринків збуту, консалтинг	Відновлення 70% бізнес-зв'язків	До 6 місяців

Інформаційне забезпечення програми передбачає створення спеціалізованого електронного онлайн-ресурсу з роз'ясненнями процедур релокації, корисними посиланнями та можливістю розміщення інформації про доступні ресурси місцевого бізнесу для підтримки релокованих підприємств. Платформа включає реєстр пропозицій для релокованих підприємств з деталізацією доступних приміщень, обладнання, транспорту та послуг від місцевих підприємств.

Процедура релокації включає подання бізнесом заявки з вказанням потреб через онлайн-платформу або шляхом звернення до фахівців управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради. Після розгляду заявки відповідальна особа зв'язується з представником релокованого підприємства для узгодження актуальних деталей реалізації процесу залежно від потреб бізнесу. Підтримка у відновленні логістичних ланцюгів, закупівлі сировини та пошуку нових ринків збуту надається після фактичного переміщення виробництва.

За 2024 рік програма релокації забезпечила переміщення 23 підприємств до Кривого Рогу, які створили 156 нових робочих місць та інвестували 89,4 млн грн у розвиток виробничих потужностей. Найбільш успішними виявилися проєкти у сфері харчової промисловості (7 підприємств), машинобудування (5 підприємств) та текстильного виробництва (4 підприємства).

Міжнародне урядове співробітництво у сфері підтримки підприємництва характеризується диверсифікованим портфелем партнерських програм з різними країнами-донорами та міжнародними організаціями. Найбільш масштабним проєктом є «КРИЦЯ: Підтримка відновлення Кривого Рогу та Криворізького району», що реалізується у співпраці з люксембурзькою консалтинговою компанією PROMAN та державною агенцією розвитку LuxDev за фінансування Великого Герцогства Люксембург. Проєкт розпочався в квітні 2024 року, і вже є суттєві результати: заклади освіти міста отримали 16 287 одиниць комп'ютерної техніки, зокрема 12 279 хромбуків для шкіл, коледжів та профтехів, 541 інтерактивну панель, 619 багатофункціональних пристроїв, а також 2 848 потужних комп'ютерів для кабінетів інформатики. Загальна вартість технічного оснащення склала понад 8,5 млн євро, що свідчить про значний масштаб інвестування в освітню інфраструктуру.

Для створення нових робочих місць Уряд Люксембургу виділив 5 мільйонів євро, при цьому особлива увага приділяється підтримці підприємництва для ветеранів, молоді, жінок та внутрішньо переміщених осіб. Наразі триває робота з розробки та подання бізнес-проєктів, що будуть профінансовані в рамках програми створення робочих місць.

У рамках проєкту «Підтримка відновлення Кривого Рогу та Криворізького району», за сприяння державної агенції з розвитку LUXDEV (Люксембург) та PROMAN, у 2025 році заплановано закупівлю обладнання для ще чотирьох навчально-виробничих майстерень. Проєкт передбачає створення майстерні зварювальників та лабораторії «SmartEnergy LAB», що сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців для потреб місцевої промисловості.

Співробітництво з USAID охоплює декілька напрямків підтримки економічного розвитку та відновлення інфраструктури. USAID Economic Resilience Activity є шестирічною програмою (2018-2024), спрямованою на покращення економіки східної України, яка включає підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток інфраструктури та зміцнення інституційної спроможності місцевих органів влади.

Таблиця 2.6 – Міжнародні урядові програми підтримки у Кривому Розі за 2024-2025 роки [21,22]

Країна-донор/Організація	Назва програми	Бюджет, млн євро	Основні напрямки	Термін реалізації
Люксембург	КРИЦЯ: Підтримка відновлення	13,5	Освіта, підприємництво	2024-2027
USAID	Economic Resilience Activity	8,2*	Економічний розвиток	2018-2024
USAID	Проект енергетичної безпеки	4,6*	Енергетична інфраструктура	2023-2026
Норвегія	Norwegian Refugee Council	2,1	Гуманітарна допомога	2022-2025
Всього	-	28,4	-	-

Восени 2024 року було укладено Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством розвитку громад та територій України, Міністерством закордонних та європейських справ, оборони, співробітництва у сфері розвитку та зовнішньої торгівлі Великого Герцогства Люксембург, Криворізькою районною державною адміністрацією та Криворізькою міською радою. Відповідно до цього документа, на території Криворізького району, включно з містом Кривий Ріг, реалізується проєкт «Підтримка відновлення Криворізького району», фінансований Урядом Люксембургу.

Соціальні та муніципальні проєкти міста становлять шостий напрямок співпраці місцевої влади з бізнесом, спрямований на розвиток соціального підприємництва та створення платформи для реалізації соціальних ініціатив підприємницького середовища Стратегічний план розвитку міста Кривого Рогу до 2025 року передбачає активізацію зусиль із розширення сфер соціального підприємництва шляхом реалізації спеціалізованих муніципальних проєктів.

Діючі соціальні та муніципальні проєкти охоплюють «Криворізька гостинність», «Соціальне кафе Криворіжжя» та «Кривий Ріг — місто дитячих розваг». Проєкт «Кривий Ріг — місто дитячих розваг» реалізується на платформі розвитку соціальних ініціатив згідно з рішенням виконавчого комітету міської ради від 13.10.2015 №387 «Про підтримку міською владою соціальних ініціатив підприємництва Кривого Рогу». У 2024 році в проєкті взяли участь 12

підприємців, які надають пільгові послуги для дітей за спеціальною соціальною картою.

Обслуговування законних представників дітей у об'єктах бізнесу здійснюється за спеціальною соціальною картою, яка має стійке до механічних пошкоджень покриття та ембосування номеру. Картка передається у власність законним представникам дітей безкоштовно, а питання виготовлення карток та інформаційно-презентаційних матеріалів учасники проєкту вирішують самостійно. Щомісячно учасниками проєкту проводиться облік та звітність про кількість обслуговувань у рамках проєкту.

Ініціатором і координатором соціальних та муніципальних проєктів виступає управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради, яке забезпечує методичну підтримку, організовує взаємодію між усіма учасниками процесу та здійснює моніторинг ефективності реалізованих ініціатив.

Регуляторна політика у сфері підприємництва реалізується відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та спрямована на оптимізацію й спрощення правового регулювання господарських процесів, підтримку місцевого підприємництва і зменшення втручання органів місцевого самоврядування у діяльність суб'єктів господарювання.

У 2024 році було сформовано оновлений склад експертної комісії з питань підготовки регуляторних актів, яка проводить аналіз проєктів рішень міської ради на відповідність принципам державної регуляторної політики. До складу комісії увійшли провідні науковці Криворізького національного університету, Державного університету економіки та технологій, Криворізького державного педагогічного університету, а також представники фіскальних органів, профспілкових організацій і суб'єкти підприємницької діяльності.

Упродовж 2024 року було проведено п'ять громадських слухань та чотири навчальні семінари для фахівців виконкому Криворізької міської ради, відповідальних за реалізацію регуляторної політики. З них два семінари

відбулися в онлайн-форматі за участю представників Дніпровського міжрегіонального відділу Державної регуляторної служби України.

Окрім того, 50 працівників виконкому міської ради та районних у місті рад успішно пройшли онлайн-курс «Регуляторна політика на місцевому рівні» на освітній платформі «Зрозуміло!», що сприяло підвищенню рівня їхньої обізнаності та професійної підготовки у сфері регуляторної діяльності.

У межах регуляторної процедури у 2024 році було прийнято рішення міської ради від 29.05.2024 №2782 «Про затвердження Правил додержання тиші в громадських місцях на території міста Кривого Рогу». Це рішення пройшло повний цикл громадського обговорення та експертного опрацювання відповідно до вимог чинного законодавства. Станом на сьогодні реєстр чинних регуляторних актів налічує 21 рішення, з яких 15 ухвалено міською радою, а 6 — виконавчим комітетом міської ради.

Таблиця 2.7 – Показники реалізації регуляторної політики у 2024 році [21,22]

Показник	Кількість	Порівняно з 2023 р.
Проведені громадські слухання	5	+1
Навчальні семінари	4	+2
Учасники онлайн-курсів	50	+15
Ухвалені регуляторні акти	1	-1
Заходи з відстеження результативності	8	+2
Чинні регуляторні акти	21	+1

Комплексний аналіз функціональних напрямків співпраці місцевої влади та бізнесу в Кривому Розі за 2024 рік дозволяє констатувати формування інтегрованої екосистеми підтримки підприємництва, що характеризується синергетичним ефектом від поєднання різних механізмів фінансування та супроводу. Загальний обсяг залученого фінансування через усі програми підтримки склав понад 95 млн грн, що на 187% перевищує показники попереднього року.

За підсумками 2024 року через різні програми підтримки в місті було створено 627 нових робочих місць, що на 147% більше порівняно з 2023 роком.

За півтора місяця 2025 року вже залучили 3,6 млн грн грантових коштів: державних і міжнародних, заплановано створити понад 30 робочих місць, що свідчить про збереження позитивної динаміки розвитку.

Структурна диверсифікація економіки міста відбувається через підтримку широкого спектру галузей економічної діяльності, що знижує залежність від традиційних металургійних виробництв. Частка малого та середнього бізнесу у структурі зайнятості збільшилася з 23,4% у 2023 році до 28,1% у 2024 році, що відповідає загальноукраїнським тенденціям розвитку МСБ.

Інституційна спроможність міської влади у сфері підтримки підприємництва зміцнилася через створення спеціалізованих структур, підвищення кваліфікації персоналу та впровадження цифрових платформ взаємодії з бізнесом. Створення крос-функціональних робочих груп, експертних комісій та консультативно-дорадчих органів забезпечує високий рівень координації між різними напрямками підтримки.

Таблиця 2.8 – Зведені показники співпраці місцевої влади та бізнесу у 2024 році [21,22]

Напрямок співпраці	Кількість проєктів	Обсяг фінансування, млн грн	Створено робочих місць	Залучено підприємств
Державні грантові програми	151	37,5	277	151
Міжнародні грантові програми	65	14,0	89	65
Корпоративно-соціальне партнерство	12	303,5	-	12
Релокаційні програми	23	89,4	156	23
Міжнародне урядове співробітництво	8	245,6*	85	35
Соціальні муніципальні проєкти	12	4,2	20	12
Всього	271	694,2	627	298

Синергетичний ефект від поєднання грантової підтримки, корпоративного соціального партнерства, релокаційних ініціатив та міжнародного співробітництва створює комплексну екосистему підприємницької діяльності,

що сприяє диверсифікації міської економіки та зниженню залежності від традиційних металургійних виробництв. Формування такої екосистеми забезпечує економічну резильєнтність міста в умовах воєнного стану та створює передумови для сталого розвитку у післявоєнний період.

Стратегічне значення розвинутої системи державно-приватного партнерства в Кривому Розі полягає у створенні моделі економічної резильєнтності, здатної функціонувати в екстремальних умовах воєнного стану та забезпечувати підтримку як існуючих підприємств, так і залучення нових бізнес-суб'єктів через релокаційні програми. Інтеграція різних механізмів підтримки у єдину систему координації забезпечує максимізацію ефективності використання ресурсів та мінімізацію дублювання функцій між різними програмами і проєктами.

2.3 Удосконалення форм взаємодії місцевої влади та бізнес-структур м. Кривий Ріг

Трансформація економічної структури великого промислового центру в умовах воєнного стану та постіндустріального переходу вимагає кардинального переосмислення механізмів взаємодії між органами місцевого самоврядування та бізнес-структурами різного масштабу. Кривий Ріг, як третє за величиною місто України з населенням понад 600 тисяч осіб та статусом індустріального центру національного значення, потребує впровадження інноваційних форм державно-приватного партнерства, що виходять за межі традиційних підходів до підтримки малого та середнього підприємництва.

Ключовим системоутворюючим чинником у процесі вдосконалення взаємодії між владою та бізнесом виступає реалізація масштабних інфраструктурних проєктів стратегічного значення, які підтверджують здатність міста мобілізувати ресурси як державного, так і приватного секторів для вирішення пріоритетних завдань розвитку.

У цьому контексті Стратегічний план розвитку міста Кривого Рогу на період до 2025 року окреслює три основні напрямки:

- екологічно безпечне місто з ефективним використанням ресурсів;
- місто з диверсифікованою, конкурентоспроможною економікою та сучасними технологіями;
- місто з ефективним, відкритим врядуванням і високим рівнем якості життя.

Найбільш яскравим прикладом успішної реалізації стратегічного партнерства влади, бізнесу та держави став проєкт магістрального водогону «Інгулець – Південне водосховище» вартістю понад 19 млрд грн, що є найбільшим інфраструктурним проєктом за роки незалежності України. Проєкт було реалізовано за рекордні 11 місяців після підриву Каховської ГЕС, що зазвичай вимагало б 5-6 років за стандартними процедурами. Водогін протяжністю 155 км забезпечує пропускну здатність 550 тис. кубометрів води на добу, гарантуючи водопостачання для Кривого Рогу, Нікополя, Марганця та Покрова.

Таблиця 2.9 – Масштабні інфраструктурні проєкти м. Кривий Ріг за 2023-2025 роки [21,22]

Проєкт	Вартість, млрд грн	Термін реалізації	Партнери	Економічний ефект
Магістральний водогін «Інгулець – Південне»	19,0	2023-2024	Держава, «Автомагістраль-Південь», КП «Кривбасводоканал»	Водопостачання 1,5 млн осіб
Індустріальний парк «Кривбас» (I етап)	3,2*	2023-2026	КП «Інститут розвитку міста», ТОВ «Криворіжжівільпроект»	2000+ робочих місць
Реконструкція водопровідних мереж Тернівського району	2,1	2024-2025	КП «Кривбасводоканал», міжнародні донори	35 тис. жителів
Модернізація енергомереж (проєкт з Люксембургом)	1,8**	2024-2027	LUXDEV, PROMAN	Енергозабезпечення
Реконструкція мікрорайону 5-й Зарічний	1,5	2025-2026	КП «Кривбасводоканал»	16 тис. жителів

Реалізація проєкту магістрального водогону продемонструвала нові можливості координації між різними рівнями влади та приватним сектором. Агентство відновлення України, Служба відновлення та розвитку інфраструктури Дніпропетровської області, виконавчі органи Криворізької міської ради та приватні підрядники працювали в режимі безперервної координації, що забезпечило випередження планових термінів завершення робіт. Особливістю проєкту стало використання міжнародних стандартів управління проєктами з адаптацією до умов воєнного стану.

Індустріальний парк «Кривбас» представляє новітню модель взаємодії міської влади з великим бізнесом та інвесторами, спрямовану на створення сучасної виробничої інфраструктури та диверсифікацію економіки міста. Проєкт, концепція якого вперше була презентована у 2014 році з включенням до Реєстру індустріальних парків України, отримав новий імпульс розвитку у 2023 році в рамках стратегії економічного відновлення.

Управління проєктом здійснюється через комунальне підприємство «Інститут розвитку міста Кривого Рогу», що було обрано керуючою компанією за результатами конкурсу у квітні 2023 року. Договір про створення та функціонування індустріального парку укладено на 30 років, що забезпечує довгострокову стабільність для потенційних резидентів. У 2024 році розпочалася активна фаза розробки проєктно-кошторисної документації з виділенням 3,2 млн грн на створення необхідної інфраструктури.

Концептуальна модель індустріального парку передбачає створення облаштованої території для переробної промисловості, включаючи гірничу, борошномельно-круп'яну, консервну, олійну, цукрову, спиртово-бродильну, тютюнову та науково-дослідну діяльність. Територія парку забезпечується розвиненою транспортною інфраструктурою та всіма інженерними комунікаціями, що створює конкурентні переваги для залучення інвестицій.[40]

Таблиця 2.10 – Етапи розвитку індустріального парку «Кривбас» [40]

Етап	Період	Бюджет, млн грн	Основні завдання	Очікувані результати
Проектування	2023-2024	3,2	Розробка проєктно-кошторисної документації	Готова проєктна документація
Інженерні мережі	2024-2025	2,5	Будівництво зовнішніх інженерних мереж	Повна інженерна готовність
Інфраструктура	2025-2026	15,0	Дороги, комунікації, адміністративні будівлі	Готовність до прийому резидентів
Залучення резидентів	2026-2027	-	Маркетинг, укладання договорів	Перші 5-10 резидентів
Повна експлуатація	2027+	-	Функціонування на повну потужність	2000+ робочих місць

Стратегічне значення індустріального парку полягає у створенні майданчика для впровадження сучасних виробничих технологій та залучення інвестицій у високотехнологічні галузі. Географічне розташування парку забезпечує логістичні переваги завдяки близькості до залізничних вузлів та автомагістралей, що особливо важливо для підприємств переробної промисловості.

Кривий Ріг як центр металургійної промисловості України вимагає специфічних підходів до взаємодії з великими корпораціями, що формують економічну основу міста. «АрселорМіттал Кривий Ріг» та група «Метінвест» із супутніми гірничо-збагачувальними комбінатами становлять системоутворюючі елементи міської економіки, участь яких у стратегічному плануванні розвитку території є критично важливою.

«АрселорМіттал Кривий Ріг» у 2024 році сплатив 6,6 млрд грн податків і зборів до бюджетів усіх рівнів, що на понад 60% більше порівняно з 2023 роком. До місцевих бюджетів надійшло 3 млрд грн, з яких 2,2 млрд грн склав земельний податок. За 19 років роботи в Україні компанія сплатила більше 109,8 млрд грн податків і зборів, що підтверджує її статус ключового економічного гравця регіону. Група «Метінвест» у першому кварталі 2025 року збільшила сплату податків до бюджетів України на 4% до 4,4 млрд грн, при цьому загальна сума податкових відрахувань у 2024 році склала 19,8 млрд грн. Інвестиційна програма гірничо-збагачувальних комбінатів Метінвесту на 2025 рік передбачає

спрямування майже 5,7 млрд грн на підтримку виробництва та розвиток інфраструктури.

Таблиця 2.11 – Внесок великих корпорацій у розвиток міста за 2024 рік за [21,22]

Корпорація	Податки до місцевих бюджетів, млрд грн	Капітальні інвестиції, млн дол.	Соціальні проекти, млн грн	Кількість працівників, тис.
АрселорМіттал Кривий Ріг	3,0	155	85,3	16,8
Метінвест (ГЗК)	8,2*	1200**	180,5	45,2
ЄВРАЗ СУХА БАЛКА	1,8	45	22,1	7,4
Інші великі підприємства	2,1	35	15,6	5,3
Всього	15,1	1435	303,5	74,7

Нові форми взаємодії з великими корпораціями включають створення спільних робочих груп з стратегічного планування, участь у розробці генерального плану міста, координацію інвестиційних програм з муніципальними проектами розвитку інфраструктури. Особливого значення набуває синхронізація корпоративних програм соціальної відповідальності з пріоритетами муніципального розвитку.

Розвиток сучасних механізмів залучення приватних інвестицій потребує створення комплексної екосистеми підтримки, що виходить за межі традиційних грантових програм. Основою такої екосистеми є інвестиційна платформа міста, яка об'єднує інформацію про доступні об'єкти комунальної та приватної власності, інвестиційні можливості, преференційні режими та супровідні послуги.

Створення єдиного інвестиційного порталу дозволяє потенційним інвесторам отримувати комплексну інформацію про можливості розміщення виробництв, доступну інфраструктуру, кадровий потенціал та регуляторні умови. Портал інтегрується з геопорталом міста, що забезпечує візуалізацію просторових даних та спрощує процес прийняття інвестиційних рішень.

Таблиця 2.12 – Компоненти інвестиційної екосистеми м. Кривий Ріг [21,22]

Компонент	Функціональність	Цільова аудиторія	Очікуваний ефект
Інвестиційний портал	Презентація інвестиційних можливостей	Міжнародні та вітчизняні інвестори	Збільшення інвестиційної привабливості
Геопортал	Просторова візуалізація об'єктів	Девелопери, промислові інвестори	Прискорення процесу прийняття рішень
Центр адміністративних послуг	Оформлення дозвільної документації	Всі категорії бізнесу	Зниження адміністративних бар'єрів
Бізнес-інкубатор	Підтримка стартапів	Малий та середній бізнес	Диверсифікація економіки
Індустріальний парк	Готова виробнича інфраструктура	Переробна промисловість	Залучення якісних інвестицій

Особливого значення набуває розвиток механізмів державно-приватного партнерства для реалізації масштабних інфраструктурних проєктів. Успішний досвід співпраці при будівництві магістрального водогону демонструє ефективність гібридних моделей фінансування, де державні ресурси поєднуються з приватною ініціативою та міжнародним донорським фінансуванням. Стратегічне партнерство з міжнародними організаціями та урядами іноземних держав створює нові можливості для технологічної модернізації та залучення інвестицій. Проєкт «КРИЦЯ: Підтримка відновлення Кривого Рогу та Криворізького району» з Великим Герцогством Люксембург демонструє потенціал довгострокового міжнародного співробітництва. У рамках проєкту з Люксембургом заклади освіти міста отримали 16 287 одиниць комп'ютерної техніки на загальну суму понад 8,5 млн євро. Для створення нових робочих місць Уряд Люксембургу виділив 5 млн євро з особливою увагою до підтримки підприємництва для ветеранів, молоді, жінок та внутрішньо переміщених осіб. У 2025 році заплановано придбання оснащення ще чотирьох навчально-виробничих майстерень, включаючи майстерню зварювальників та лабораторію «SmartEnergy LAB».

Співробітництво з USAID охоплює декілька напрямків підтримки економічного розвитку. USAID Economic Resilience Activity як шестирічна програма (2018-2024) спрямована на покращення економіки східної України

через підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток інфраструктури та зміцнення інституційної спроможності місцевих органів влади.

Таблиця 2.13 – Міжнародні програми та їх внесок у розвиток міста [21,22]

Програма/Донор	Бюджет, млн євро	Напрямки підтримки	Очікувані результати
КРИЦЯ (Люксембург)	13,5	Освіта, підприємництво, інфраструктура	Модернізація освітньої системи, створення робочих місць
USAID Economic Resilience	8,2*	Економічний розвиток, МСБ	Диверсифікація економіки
USAID Проєкт енергетичної безпеки	4,6*	Енергетична інфраструктура	Енергонезалежність
Програми ЄС	3,2	Муніципальне управління	Підвищення ефективності врядування

Цифрова трансформація системи взаємодії влади та бізнесу становить критично важливий компонент модернізації муніципального управління. Розвиток електронних сервісів дозволяє мінімізувати адміністративні бар'єри, підвищити прозорість процедур та забезпечити оперативність надання послуг.

Основою цифрової екосистеми є багатофункціональна картка криворіжця, що забезпечує ідентифікацію мешканця в електронних сервісах міста. Система інтегрується з геопорталом міста, що містить понад 30 видів даних про територію та щодня оновлюється. Контакт-центр 15-20 забезпечує цілодобове реагування на проблемні питання та координацію між різними муніципальними службами.

Електронна платформа для подання звернень та запитів на отримання публічної інформації спрощує процедури взаємодії бізнесу з органами місцевого самоврядування. Система електронних петицій дозволяє підприємницькому середовищу ініціювати обговорення актуальних питань розвитку міста та впливати на процеси прийняття рішень.

Бюджет участі є важливим демократичним інструментом, що дає змогу кожному мешканцю активно впливати на розподіл коштів місцевого бюджету шляхом подання власних проєктів для покращення міста та участі у голосуванні за них. Для підприємницького середовища бюджет участі відкриває додаткові можливості ініціювати проєкти, спрямовані на розвиток бізнес-інфраструктури,

створення сприятливих умов для ведення економічної діяльності, а також підтримку інновацій та підвищення конкурентоспроможності регіону.

Аналіз проєктів бюджету участі за 2023-2024 роки показує зростання частки ініціатив, спрямованих на розвиток підприємництва та створення сприятливого бізнес-середовища. Проєкти включають благоустрій промислових зон, створення коворкінг-просторів, розвиток туристичної інфраструктури та підтримку соціального підприємництва.

Таблиця 2.14 – Структура проєктів бюджету участі за напрямками (2024 рік) [21,22]

Напрямок	Кількість проєктів	Бюджет, млн грн	Частка бізнес-орієнтованих проєктів, %
Благоустрій та інфраструктура	45	35,2	15
Спорт та дозвілля	38	28,7	8
Освіта та культура	32	24,1	12
Транспорт	18	19,8	25
Підприємництво та туризм	12	14,3	85
Екологія	15	11,2	20
Всього	160	133,3	18

Формування галузевих кластерів створює синергетичні ефекти від концентрації споріднених виробництв та сервісних послуг на певній території. Для Кривого Рогу пріоритетними напрямками кластерного розвитку є металургійний кластер, машинобудівний кластер, агропереробний кластер та IT-кластер. Металургійний кластер об'єднує великі підприємства галузі з мережею постачальників, сервісних компаній та наукових установ. Створення формальної структури кластеру дозволяє координувати спільні дослідно-конструкторські роботи, оптимізувати логістичні процеси та підвищувати конкурентоспроможність усіх учасників. Машинобудівний кластер формується навколо підприємств, що обслуговують потреби металургійних виробництв та можуть диверсифікувати свою діяльність у напрямку виробництва продукції загального призначення. Розвиток кластеру сприяє зменшенню залежності від одного замовника та створює передумови для експортної експансії.

Таблиця 2.15 – Потенціал кластерного розвитку в м. Кривий Ріг [21,22]

Кластер	Основні учасники	Кількість підприємств	Зайнятість, тис. осіб	Потенціал розвитку
Металургійний	АрселорМіттал, Метінвест, ЄВРАЗ	25	65,2	Високий
Машинобудівний	Заводи важкого машинобудування	35	12,8	Середній
Агропереробний	Харчові підприємства	28	8,4	Високий
ІТ-кластер	Софтверні компанії	45	2,1	Дуже високий
Логістичний	Транспортні компанії	52	6,5	Середній

Інтеграція наукових установ та закладів вищої освіти у процеси економічного розвитку створює передумови для інноваційного оновлення виробничої бази міста. Криворізький національний університет, Державний університет економіки та технологій, Криворізький державний педагогічний університет та інші освітні заклади формують потужний науково-освітній потенціал. Створення науково-технологічних парків при університетах дозволяє комерціалізувати результати досліджень та забезпечити трансфер технологій у реальний сектор економіки. Особливої актуальності набувають дослідження у сфері металургійних технологій, екології, інформаційних технологій та альтернативної енергетики. Програми дуальної освіти забезпечують інтеграцію освітнього процесу з практичними потребами підприємств. Студенти отримують практичні навички безпосередньо на робочих місцях, а підприємства — підготовлених фахівців з необхідними компетенціями. Екологічна модернізація промислових підприємств становить критично важливий компонент стратегії довгострокового розвитку міста. Участь у глобальній програмі еко-індустріальних парків UNIDO створює можливості для впровадження міжнародних стандартів екологічного виробництва та залучення «зеленого» фінансування.[42]

Програма сталого енергетичного розвитку міста включає заходи з підвищення енергоефективності промислових підприємств, розвитку відновлювальної енергетики та модернізації системи централізованого теплопостачання. Партнерство з приватними інвесторами дозволяє реалізувати

проекти альтернативної енергетики без значного навантаження на міський бюджет.

Таблиця 2.16 – Проекти екологічної модернізації за 2024-2025 роки [21,22]

Проект	Бюджет, млн грн	Партнери	Очікуваний ефект
Модернізація систем пилоочищення	1200	АрселорМіттал, Метінвест	Зниження викидів на 30%
Сонячні електростанції	450	Приватні інвестори	25 МВт додаткової потужності
Енергоефективна реконструкція	320	Міжнародні донори	Зниження споживання на 15%
Утилізація промислових відходів	280	Спеціалізовані компанії	Переробка 80% відходів

Досвід управління кризовими ситуаціями в умовах воєнного стану демонструє важливість створення гнучких механізмів взаємодії влади та бізнесу для оперативного реагування на виклики. Створення Ради оборони міста як координаційного органу забезпечило ефективну мобілізацію ресурсів для вирішення критичних завдань, зокрема водопостачання після руйнування Каховської ГЕС. Система антикризового управління включає механізми оперативного прийняття рішень, мобілізації фінансових та матеріальних ресурсів, координації дій різних суб'єктів економічної діяльності. Особливого значення набуває розвиток альтернативних каналів постачання критично важливих ресурсів та диверсифікація економічної бази міста. Стратегія економічної резильєнтності передбачає створення резервних потужностей, розвиток локальних виробничих ланцюгів, підтримку імпортозаміщення та експортну диверсифікацію. Партнерство з міжнародними організаціями забезпечує доступ до фінансування програм економічного відновлення та модернізації. На основі проведеного аналізу доцільно сформулювати комплекс рекомендацій щодо удосконалення форм взаємодії місцевої влади та бізнес-структур у м. Кривий Ріг.[41]

Розвиток сучасних механізмів взаємодії місцевої влади та бізнес-структур формує ключову передумову для сталого економічного зростання

муніципальних утворень в умовах децентралізації управління. Комплексний аналіз наявних форм співпраці у м. Кривий Ріг демонструє формування багаторівневої екосистеми взаємовідносин, що охоплює як традиційні механізми координації діяльності, так і інноваційні підходи до спільної реалізації проєктів розвитку. Наявні статистичні дані свідчать про значний економічний потенціал великих корпорацій у забезпеченні фінансової стабільності муніципалітету та реалізації соціальних ініціатив. Сукупний внесок провідних підприємств міста у вигляді податкових надходжень до місцевих бюджетів досягає 15,1 млрд грн, що становить фундаментальну основу для фінансування муніципальних програм розвитку. Капітальні інвестиції корпоративного сектору, які сягають 1435 млн дол., забезпечують технологічну модернізацію виробничого комплексу та створюють передумови для підвищення конкурентоспроможності економіки міста на національному та міжнародному рівнях.

Трансформація методологічних підходів до організації співпраці влади та бізнесу відбувається через впровадження механізмів спільного стратегічного планування, що дозволяє синхронізувати муніципальні програми розвитку з корпоративними інвестиційними планами. Залучення представників бізнес-структур до розробки генерального плану міста забезпечує врахування перспективних потреб реального сектору економіки при формуванні просторової стратегії розвитку території. Координація інвестиційних програм з муніципальними проєктами розвитку інфраструктури дозволяє досягти синергетичного ефекту від використання обмежених ресурсів та підвищити загальну економічну ефективність капіталовкладень. Синхронізація корпоративних програм соціальної відповідальності з пріоритетами муніципального розвитку забезпечує максимізацію суспільної користі від реалізації соціальних ініціатив та підвищує загальний рівень життя мешканців міста.

Створення комплексної інвестиційної екосистеми м. Кривий Ріг відображає системний підхід до формування сприятливого середовища для залучення приватних інвестицій. Інвестиційний портал міста забезпечує

презентацію інвестиційних можливостей для міжнародних та вітчизняних інвесторів, що сприяє загальному підвищенню інвестиційної привабливості муніципалітету. Геопортал, який інтегрується з інвестиційною платформою, забезпечує просторову візуалізацію об'єктів для девелоперів та промислових інвесторів, що значно прискорює процес прийняття інвестиційних рішень. Центр адміністративних послуг виконує функцію єдиного вікна для оформлення дозвільної документації для всіх категорій бізнесу, що забезпечує суттєве зниження адміністративних бар'єрів. Бізнес-інкубатор фокусується на підтримці стартапів та інноваційних проєктів у сфері малого та середнього підприємництва, що сприяє диверсифікації економічної структури міста. Індустріальний парк з готовою виробничою інфраструктурою орієнтований на залучення інвестицій у сферу переробної промисловості, що забезпечує створення нових робочих місць та розширення податкової бази.

Розвиток механізмів державно-приватного партнерства виступає критично важливим інструментом для реалізації масштабних інфраструктурних проєктів в умовах обмеженості бюджетних ресурсів. Успішна практика застосування гібридних моделей фінансування при будівництві магістрального водогону демонструє потенціал поєднання державних ресурсів з приватною ініціативою та міжнародним донорським фінансуванням для вирішення стратегічно важливих завдань розвитку міської інфраструктури. Стратегічне партнерство з міжнародними організаціями та урядами іноземних держав відкриває додаткові можливості для технологічної модернізації муніципальної інфраструктури та залучення зовнішніх інвестицій. Проєкт «КРИЦЯ: Підтримка відновлення Кривого Рогу та Криворізького району» реалізується у співпраці з Великим Герцогством Люксембург та демонструє ефективність довгострокових програм міжнародного співробітництва. Загальний бюджет проєкту складає 13,5 млн євро, що спрямовуються на модернізацію освітньої системи, підтримку підприємництва та розвиток міської інфраструктури. Заклади освіти міста отримали 16 287 одиниць комп'ютерної техніки на загальну суму понад 8,5 млн

євро, що створює технологічну базу для впровадження сучасних освітніх методик та підготовки кваліфікованих кадрів для потреб місцевої економіки.

Співробітництво з USAID охоплює широкий спектр програм підтримки економічного розвитку та підвищення інституційної спроможності місцевих органів влади. USAID Economic Resilience Activity з бюджетом 8,2 млн євро фокусується на підтримці малого та середнього бізнесу, розвитку інфраструктури та зміцненні економічної стійкості регіону. USAID Проєкт енергетичної безпеки з фінансуванням 4,6 млн євро орієнтований на модернізацію енергетичної інфраструктури та підвищення енергонезалежності міста. Програми Європейського Союзу з бюджетом 3,2 млн євро спрямовані на вдосконалення системи муніципального управління та впровадження кращих європейських практик місцевого самоврядування.

Цифрова трансформація системи взаємодії влади та бізнесу виступає фундаментальним компонентом модернізації муніципального управління та підвищення ефективності використання обмежених ресурсів. Розвиток електронних сервісів забезпечує мінімізацію адміністративних бар'єрів, підвищення прозорості управлінських процедур та оперативність надання адміністративних послуг. Багатофункціональна картка криворіжця становить технологічну основу для ідентифікації мешканців в електронних сервісах міста та забезпечує інтеграцію різноманітних муніципальних послуг. Система геопорталу містить понад 30 видів даних про територію міста, що постійно оновлюються та використовуються для прийняття управлінських рішень. Контакт-центр 15-20 забезпечує цілодобове реагування на проблемні питання мешканців та координацію взаємодії між різними муніципальними службами.

Електронна платформа для подання звернень та запитів на отримання публічної інформації значно спрощує процедури взаємодії бізнесу з органами місцевого самоврядування та підвищує загальну ефективність комунікації. Система електронних петицій створює механізм для ініціювання підприємницьким середовищем обговорення актуальних питань розвитку міста та активного впливу на процеси прийняття рішень. Бюджет участі як

демократичний інструмент залучення громадськості до розподілу коштів місцевого бюджету забезпечує можливість для підприємницьких структур ініціювати проєкти, спрямовані на розвиток бізнес-інфраструктури та покращення умов ведення економічної діяльності. Аналіз структури проєктів бюджету участі за 2024 рік демонструє, що з 160 ініціатив із загальним бюджетом 133,3 млн грн значна частина спрямована на підтримку підприємництва. Напрямок «Підприємництво та туризм» представлений 12 проєктами з бюджетом 14,3 млн грн, причому 85% проєктів мають чітку бізнес-орієнтацію.

Формування галузевих кластерів становить стратегічний напрямок розвитку економічної системи міста та забезпечує синергетичні ефекти від концентрації споріднених виробництв на обмеженій території. Пріоритетними напрямками кластерного розвитку для м. Кривий Ріг визначено металургійний, машинобудівний, агропереробний та ІТ-кластери. Металургійний кластер об'єднує 25 підприємств із загальною зайнятістю 65,2 тис. осіб та демонструє високий потенціал подальшого розвитку. Машинобудівний кластер включає 35 підприємств важкого машинобудування із загальною зайнятістю 12,8 тис. осіб та має середній потенціал розвитку. Агропереробний кластер охоплює 28 підприємств харчової промисловості з чисельністю працівників 8,4 тис. осіб та відзначається високим потенціалом зростання. ІТ-кластер, незважаючи на відносно невелику чисельність зайнятих (2,1 тис. осіб у 45 компаніях), характеризується дуже високим потенціалом розвитку та перспективами диверсифікації економічної структури міста. Логістичний кластер представлений 52 транспортними компаніями із загальною зайнятістю 6,5 тис. осіб та має середній потенціал розвитку в сучасних економічних умовах.

Інтеграція наукових установ та закладів вищої освіти у процеси економічного розвитку міста забезпечує формування інноваційної екосистеми та створює передумови для технологічного оновлення виробничої бази. Криворізький національний університет, Державний університет економіки та технологій, Криворізький державний педагогічний університет формують потужний науково-освітній комплекс, здатний забезпечувати підготовку

висококваліфікованих кадрів для потреб місцевої економіки та генерувати інноваційні рішення для модернізації виробничих процесів. Створення науково-технологічних парків при університетах забезпечує ефективну комерціалізацію результатів наукових досліджень та трансфер технологій у реальний сектор економіки. Дослідження у сфері металургійних технологій, екології, інформаційних технологій та альтернативної енергетики становлять пріоритетні напрямки наукових розробок з високим потенціалом практичного застосування.

Програми дуальної освіти забезпечують органічну інтеграцію освітнього процесу з практичними потребами підприємств, що дозволяє підготувати фахівців, максимально адаптованих до реальних умов виробництва. Студенти отримують практичні навички безпосередньо на робочих місцях, а підприємства формують кадровий резерв з необхідними професійними компетенціями відповідно до специфіки виробничих процесів. Екологічна модернізація промислових підприємств формує критично важливий компонент стратегії довгострокового розвитку міста та забезпечення сталого економічного зростання. Участь м. Кривий Ріг у глобальній програмі еко-індустріальних парків UNIDO відкриває можливості для впровадження міжнародних стандартів екологічного виробництва та залучення фінансування для реалізації «зелених» проєктів.

Програма сталого енергетичного розвитку включає комплекс заходів з підвищення енергоефективності промислових підприємств, розвитку відновлювальної енергетики та модернізації системи централізованого теплопостачання. Партнерство з приватними інвесторами забезпечує реалізацію проєктів альтернативної енергетики без значного навантаження на міський бюджет та створює передумови для підвищення енергонезалежності муніципалітету. Проєкти екологічної модернізації на 2024-2025 роки включають модернізацію систем пилоочищення з бюджетом 1200 млн грн та очікуваним ефектом зниження викидів на 30%, розвиток сонячних електростанцій з інвестиціями 450 млн грн та потенціалом генерації додаткових 25 МВт електроенергії, енергоефективну реконструкцію муніципальних об'єктів з

бюджетом 320 млн грн та перспективами зниження енергоспоживання на 15%, а також комплексну програму утилізації промислових відходів з фінансуванням 280 млн грн та потенціалом переробки 80% відходів виробництва.

Антикризове управління в умовах воєнного стану виявило значимість формування гнучких механізмів взаємодії влади та бізнесу для оперативного реагування на екстраординарні виклики та забезпечення стійкості муніципальної економіки. Створення Ради оборони міста як координаційного органу з представництвом муніципалітету, бізнес-структур та громадських організацій забезпечило ефективну мобілізацію ресурсів для вирішення критичних завдань забезпечення життєдіяльності міста, зокрема відновлення системи водопостачання після руйнування Каховської ГЕС. Система антикризового управління включає механізми оперативного прийняття рішень, мобілізації фінансових та матеріальних ресурсів, координації дій різних суб'єктів економічної діяльності в умовах високої невизначеності зовнішнього середовища.

Розвиток альтернативних каналів постачання критично важливих ресурсів та диверсифікація економічної структури міста формують фундаментальні складові стратегії економічної резильєнтності муніципалітету. Створення резервних виробничих потужностей, розвиток локальних виробничих ланцюгів, підтримка програм імпортозаміщення та експортна диверсифікація забезпечують підвищення стійкості місцевої економіки до зовнішніх шоків та формування передумов для постійного економічного відновлення. Партнерство з міжнародними організаціями створює додаткові можливості для залучення фінансових ресурсів для реалізації програм економічної відбудови та технологічної модернізації виробничого комплексу міста.

Перспективні напрямки вдосконалення форм взаємодії місцевої влади та бізнес-структур у м. Кривий Ріг повинні охоплювати інституційну, фінансово-економічну та технологічну сфери. В інституційному вимірі доцільно забезпечити формування Ради з економічного розвитку при міському голові з представництвом усіх категорій бізнесу, наукових установ та громадських

організацій для координації зусиль усіх стейкхолдерів. Впровадження системи регулярного стратегічного планування з горизонтом 10-15 років та обов'язковим залученням бізнес-спільноти до визначення пріоритетів розвитку забезпечить формування спільного бачення перспектив муніципалітету. Створення інвестиційного агентства міста як спеціалізованої структури з просування інвестиційних можливостей та професійного супроводу інвесторів дозволить підвищити ефективність роботи з потенційними інвесторами та забезпечити конкурентні переваги муніципалітету на ринку інвестиційних пропозицій.

Фінансово-економічний вимір трансформації взаємовідносин влади та бізнесу повинен включати розробку муніципальних облігацій для фінансування інфраструктурних проєктів з можливістю участі приватних інвесторів, що забезпечить диверсифікацію джерел фінансування стратегічно важливих проєктів розвитку. Створення фонду розвитку міста з участю великих корпорацій для реалізації довгострокових проєктів модернізації дозволить сформувати стабільний фінансовий механізм для підтримки пріоритетних напрямків трансформації муніципальної економіки. Впровадження преференційних режимів оподаткування для підприємств, що здійснюють інвестиції в пріоритетні галузі економіки, створить додаткові стимули для залучення приватних інвестицій у перспективні сектори міського господарства.

Технологічна модернізація системи взаємодії влади та бізнесу повинна базуватися на розвитку цифрової платформи «Єдине вікно» для всіх видів комунікації підприємницьких структур з органами місцевого самоврядування, що забезпечить мінімізацію трансакційних витрат та підвищення загальної ефективності управлінських процесів. Створення системи моніторингу та аналітики економічних процесів з використанням технологій big data та штучного інтелекту дозволить формувати обґрунтовані управлінські рішення на основі комплексного аналізу значних масивів різномірних даних. Впровадження блокчейн-технологій для забезпечення прозорості державних закупівель та грантових програм створить технологічну основу для підвищення довіри бізнес-

спільноти до муніципальних інституцій та мінімізації корупційних ризиків при реалізації публічних програм.

Отже, підсумовуючи зазначимо:

1. управління розвитку підприємництва виконкому криворізької міської ради функціонує як самостійний структурний підрозділ, спрямований на реалізацію державної регуляторної політики, створення сприятливих умов для бізнесу та забезпечення ефективної взаємодії між владою та підприємницькими структурами міста;

2. основними функціональними напрямками співпраці місцевої влади та бізнесу у м. Кривий ріг визначено: державні грантові програми (проект «єробота» з обсягом фінансування 37,5 млн грн у 2024 році), міжнародні грантові програми (14 млн грн у 2024 році за участю save the children, mercy corps, usaid), корпоративно-соціальне партнерство з великими промисловими підприємствами, релокаційні програми для бізнесу з територій активних бойових дій, міжнародне урядове співробітництво та соціальні муніципальні проєкти;

3. реалізація масштабних інфраструктурних проєктів, зокрема будівництво магістрального водогону «інгулець – південне водосховище» вартістю 19 млрд грн, демонструє ефективність партнерства влади, бізнесу та держави у вирішенні стратегічних завдань розвитку міста в умовах воєнного стану;

4. сукупний внесок великих корпорацій у розвиток міста за 2024 рік склав 15,1 млрд грн податкових надходжень до місцевих бюджетів, 1435 млн дол. капітальних інвестицій, 303,5 млн грн на соціальні проєкти при забезпеченні зайнятості 74,7 тис. осіб, що підтверджує визначальну роль промислових підприємств у формуванні економічного потенціалу міста;

5. інвестиційна екосистема м. Кривий ріг включає взаємопов'язані компоненти: інвестиційний портал для презентації можливостей, геопортал для просторової візуалізації об'єктів, центр адміністративних послуг для оформлення дозвільної документації, бізнес-інкубатор для підтримки стартапів та індустріальний парк з готовою виробничою інфраструктурою;

6. формування галузевих кластерів (металургійний, машинобудівний, агропереробний, іт та логістичний) забезпечує синергетичні ефекти від концентрації споріднених виробництв, оптимізації логістичних процесів та координації спільних дослідно-конструкторських робіт;

7. інтеграція наукових установ та закладів вищої освіти (криворізький національний університет, державний університет економіки та технологій, криворізький державний педагогічний університет) у процеси економічного розвитку через створення науково-технологічних парків та впровадження програм дуальної освіти сприяє інноваційному оновленню виробничої бази міста;

8. екологічна модернізація промислових підприємств реалізується через проекти з модернізації систем пилоочищення (1200 млн грн), розвитку сонячних електростанцій (450 млн грн), енергоефективної реконструкції (320 млн грн) та утилізації промислових відходів (280 млн грн), що забезпечує зниження негативного впливу на довкілля;

9. створення ради оборони міста як координаційного органу антикризового управління в умовах воєнного стану забезпечило ефективну мобілізацію ресурсів для вирішення критичних завдань, зокрема водопостачання після руйнування Каховської ГЕС, та формування стратегії економічної резильєнтності.

10. цифрова трансформація системи взаємодії влади та бізнесу реалізується через впровадження багатофункціональної картки криворіжця, інтеграцію з геопорталом міста, функціонування контакт-центру 15-20, електронну платформу для подання звернень та запитів, систему електронних петицій та бюджет участі з фінансуванням 133,3 млн грн на 160 проєктів у 2024 році.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Тож, успішне подолання наслідків війни сьогодні неможливе без ефективної двосторонньої співпраці між бізнесом та владою. Аналіз діяльності в Кривому Розі демонструє, що місцева влада системно працює над розвитком партнерських відносин із підприємцями. Така взаємодія має низку вагомих переваг — від підтримки створення нових бізнесів до зміцнення діючих підприємств, що, у свою чергу, сприяє створенню нових робочих місць, збільшенню надходжень до бюджету та загальному економічному зростанню громади. Загалом було встановлено, що бізнес та влада у місті Кривий Ріг уже на протязі багатьох років будують партнерські відносини на співпрацюють заради майбутнього. Однак дані відносини мають певні особливості та труднощі. Відтак з огляду на це і роботі було запропоновано цілу низку рекомендацій щодо удосконалення процесу співпраці між вказаними суб'єктами. Зокрема, у сфері економічного розвитку для Криворізької територіальної громади в умовах сьогодення важливо:

- 1) Налагоджувати системну комунікацію та діалог із локальним бізнесом;
- 2) Розробляти та впроваджувати найбільш доцільні інструменти підтримки бізнесу з урахуванням наявних ресурсів і можливостей для їх реалізації;
- 3) Підвищувати спроможність громади впроваджувати механізми підтримки підприємництва шляхом розвитку власного потенціалу та залучення додаткових ресурсів;
- 4) Виявляти та удосконалювати чинники, що впливають на інвестиційну привабливість територіальної громади;
- 5) Забезпечувати поінформованість підприємців щодо наявних інвестиційних можливостей;
- 6) Активізувати діяльність із залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій з метою створення нових підприємств або розширення вже існуючих, орієнтуючись на актуальні інвестиційні тенденції.

ВИСНОВКИ

Таким чином, узагальнюючи все сказане вище, доцільно зробити певні висновки. Отже, під взаємодією між владою та бізнесом слід розуміти процес спільної діяльності органів публічної влади та представників бізнесу, спрямований на вироблення, ухвалення й реалізацію ефективних рішень для соціально-економічного розвитку регіону. Цей процес ґрунтується на партнерстві та взаємовигідному використанні ресурсів як державою, так і бізнес-середовищем. Водночас відносини між державою і підприємницьким сектором мають будуватися на принципах взаємної відповідальності, що сприятиме узгодженню інтересів сторін та покращенню соціальних стандартів і якості життя населення. Така взаємодія не лише стимулює розвиток ринкових процесів, але й створює сприятливі умови для підтримки приватної ініціативи. Досягнення ефективного балансу між державним і бізнесовим секторами на ринку, зокрема, можливе завдяки раціональному використанню наявних у кожній стороні ресурсів.

З урахуванням вказаного, варто підкреслити, що в сучасних соціально-економічних умовах зростає потреба у вдосконаленні механізмів співпраці між публічною владою та бізнесом задля ефективного реагування на виклики сьогодення. Аналіз теоретичних положень і практичного досвіду публічного управління підтверджує результативність таких інструментів, як державно-приватне партнерство, соціальне партнерство, електронне урядування та форсайт. Основними характеристиками цих механізмів є: необхідність високої професійної підготовки всіх учасників процесу; активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у сфері управління, підприємництва та громадської участі; використання прогностичних і стратегічних підходів, орієнтованих на майбутнє.

Загалом же в ході проведеного аналізу було встановлено, що взаємодія між бізнесом та державою сьогодні є невід'ємною частиною сучасного суспільства. Бізнес впливає на державу через економічні, політичні, соціальні та законодавчі

механізми. Він сприяє економічному росту, створенню робочих місць, розвитку інновацій та благодійності. Водночас держава повинна забезпечувати правові та етичні рамки для бізнесу, захищати інтереси суспільства та створювати умови для стійкого розвитку.

Аналіз взаємодії органів державної влади та бізнес-структур на місцевому рівні було здійснено на прикладі міста Кривий Ріг.

Управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради є окремим неприбутковим структурним підрозділом виконавчого комітету міської ради, що має статус юридичної особи. Воно володіє реєстраційними рахунками в управлінні Державної казначейської служби України у місті Кривому Розі Дніпропетровської області, використовує власні печатки, штампи, бланки із зображенням Державного Герба України та своїм офіційним найменуванням, а також інші необхідні реквізити юридичної особи.

Основними напрямками діяльності управління є: підвищення рівня ділової активності підприємницького сектору; підтримка та розвиток місцевих соціальних підприємницьких ініціатив; створення сприятливих умов для розвитку інтеграційних і коопераційних зв'язків між суб'єктами малого бізнесу та іншими секторами економіки; удосконалення механізмів протидії тіньовій економіці та сприяння підвищенню рівня зайнятості населення.

У сучасних умовах ефективне подолання наслідків війни безпосередньо залежить від налагодженої двосторонньої співпраці між бізнесом і владою. Важливою складовою цього процесу є те, що бізнес продовжує підтримувати економіку міста й держави, забезпечуючи функціонування підприємств, сплачуючи податки та створюючи нові робочі місця. Зі свого боку, влада сприяє розвитку бізнесу шляхом впровадження програм підтримки як на національному, так і на місцевому рівнях, а також через сприяння у встановленні партнерських зв'язків із міжнародними донорами.

Проведений аналіз, зокрема, засвідчив, що в Кривому Розі місцева влада систематично працює над налагодженням співпраці з місцевими підприємцями. Така взаємодія має низку переваг: підтримку створення нових підприємств, допомогу вже діючим бізнесам, що, у свою чергу, сприяє створенню нових робочих місць та наповненню міського бюджету.

Загалом встановлено, що бізнес і влада міста Кривий Ріг вже багато років будують партнерські відносини та співпрацюють заради спільного майбутнього. Водночас ці взаємини мають певні особливості та виклики. З огляду на це у роботі запропоновано низку рекомендацій для вдосконалення процесу співпраці між зазначеними суб'єктами. Зокрема, у сфері економічного розвитку для Криворізької територіальної громади в умовах сьогодення важливо:

- 1) Налагоджувати системну комунікацію та діалог із локальним бізнесом;
- 2) Розробляти та впроваджувати найбільш доцільні інструменти підтримки бізнесу, враховуючи наявні ресурси та можливості для їх ефективної реалізації;
- 3) Посилювати спроможність громад у впровадженні інструментів підтримки бізнесу шляхом розвитку власних можливостей і залучення додаткових ресурсів;
- 4) Визначати та вдосконалювати ключові чинники, що формують інвестиційну привабливість громади;
- 5) Забезпечувати інформування підприємницького середовища про наявні інвестиційні перспективи та можливості;
- 6) Активізувати зусилля щодо залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій з метою створення нових бізнесів або розширення існуючих, орієнтуючись на сучасні інвестиційні тенденції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. URL. <https://zakon.ra-da.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%-D1%80#Text> (дата звернення. 01.03.2025).
2. Господарський кодекс України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення. 01.03.2025).
3. Про захист економічної конкуренції. Закон України № 2210-III від 11 січня 2001 року. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення. 01.03.2025).
4. Про ліцензування видів господарської діяльності. Закон України № 222-VIII від 2 березня 2015 року. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення. 01.03.2025).
5. Виноградова Н. В. Удосконалення інституційного середовища державно-приватного партнерства у реалізації пріоритетних проектів соціально-економічного розвитку на регіональному рівні. Економіка та суспільство. 2023. № 1. С. 34-40.
6. Гавриш О., Юхнов Б., Сурай А. Розвиток державно-приватного партнерства в процесі повоєнної відбудови України. аналіз законодавчих ініціатив. Адаптивне управління. теорія і практика. Серія Економіка. 2024. № 18 (36). С. 1-6.
7. Динник І. П. Державно-приватне партнерство як інноваційний механізм взаємодії держави та бізнесу в Україні. Механізми державного управління. 2021. № 7 (13). С. 306-312.
8. Дубков А. В. Методи взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності задля соціально-економічного розвитку територіальних громад. Інвестиції. практика та досвід. 2021. № 18. С. 137-142.
9. Маркєєва О. Д., Розвадовський Б. Л. Держава та приватний сектор на захисті національної безпеки. від взаємодії до партнерства . аналіт. доп. / Київ НІСД, 2021. 72 с.
10. Мостовий В. О. Основні перешкоди впровадження публічно-приватного партнерства в Україні. Актуальні питання у сфері державного

управління. 2020. № 19. С. 132-138.

11. Мостовий В. О. Світовий досвід публічно-приватного партнерства. Право та державне управління. 2021. № 1. С. 237-242.

12. Носков О. М. Публічно-приватне партнерство органів місцевого самоврядування та малого і середнього бізнесу. інноваційні підходи в українських громадах. Публічне управління та адміністрування. 2024. № 14. С. 1-6.

13. Овчарук Е. Особливості сучасних механізмів взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2022. № 3 (63). С. 89-95.

14. Овчарук Е. Організаційно-правові механізми взаємодії органів публічної влади та бізнесу. теоретичні аспекти поняття. Аспекти публічного управління. 2023. № 11 (1). С. 35-43.

15. Пророчук М. В. Механізми і форми взаємодії влади та бізнесу в реалізації інфраструктурних проєктів. Інвестиції. практика та досвід. 2020. № 23. С. 163-168.

16. Руденко О. М., Сикалюк Д. Л. Сучасні пріоритети формування моделі взаємодії влади, бізнесу та суспільства. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. Випуск 40. С. 223-228.

17. Саламаха О. І. Нормативно-правові основи взаємодії органів державної влади та бізнесу в Україні. Інвестиції. практика та досвід. 2024. № 24. С. 188-192.

18. Сенишин О. С., Ільків Н. В., Угольков Є. О. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ БІЗНЕСУ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ДЕРЖАВИ В ЧАСИ ДИНАМІЧНИХ ЗМІН. Економіка та суспільство. 2023. № 56. С. 1-6.

19. Стратегічні орієнтири розвитку партнерства держави, бізнесу та науки в контексті повоєнного відновлення України . монографія / за ред. І. М. Грищенко, А. О. Касич, І. О. Тарасенко. Київ . КНУТД, 2023. 267 с.

20. Якубів В. М., Бурик М. М. ВЗАЄМОДІЯ БІЗНЕСУ ТА МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ. Центральньо-український вісник права та публічного управління. 2024. № 1. С. 87-95.

21. Офіційний веб-сайт Криворізької міської ради та її виконавчого комітету. URL. https://kr.gov.ua/ua/news/pg/81124514491698_n/ (дата звернення. 01.03.2025).

22. Система обліку доступу до публічної інформації. Система обліку доступу до публічної інформації. URL: <https://so.kr.gov.ua/> (дата звернення: 14.06.2025).

23. Партнерство і співпраця влади і бізнесу на місцевому рівні – запорука успішного розвитку громад. URL. <https://www.csi.org.ua/news/partnerstvo-i-spivpraczya-vlady-i-biznesu-na-misczevomu-rivni-zaporuka-uspishnogo-rozvytku-gromad> (дата звернення. 01.03.2025).

24. Підприємці Кривого Рогу та податківці обговорили актуальні питання ведення бізнесу та шляхи співпраці. URL. <https://spilkuisia.kr.gov.ua/pidpryemczy-kryvogo-rogu-ta-podatkivczy-obgovoryly-aktualni-pytannya-vedennya-biznesu-ta-shlyahy-spivpraczy/> (дата звернення. 01.03.2025).

25. Підтримка бізнесу в умовах війни. практичні рекомендації для громад. Клуб Ділових Людей Україна/ URL. <https://rubryka.com/article/biznes-u-gromadah/> (дата звернення. 01.03.2025).

26. Підтримка бізнесу в умовах війни. місто допомагає підприємцям залучати грантові кошти на відкриття або розвиток власної справи. URL. https://kr.gov.ua/ua/news/pg/130225447620542_n/ (дата звернення. 01.03.2025).

27. Співпраця бізнесу та влади. нові пропозиції для розвитку підприємств у Кривому Розі. URL. <https://dia.dp.gov.ua/spivpracya-biznesu-ta-vladi-novi-propozicii%D1%97-dlya-rozvitku-pidpriyemstv-u-krivomu-rozi/> (дата звернення. 01.03.2025).

28. Співпраця бізнесу та держави. перспективи для відбудови. URL.

<https://interfax.com.ua/news/blog/916254.html> (дата звернення. 01.03.2025).

29. СПІВПРАЦЯ ВЛАДИ І БІЗНЕСУ У НАПРЯМУ ПІДТРИМКИ ГРАНТЕРІВ. URL. <https://spilkuisia.kr.gov.ua/spivpraczya-vlady-i-biznesu-u-napryamu-pidtrymky-granteriv/> (дата звернення. 01.03.2025).

30. Співпраця бізнесу та влади. нові пропозиції для розвитку підприємств у Кривому Розі. URL. <https://dia.dp.gov.ua/spivpracya-biznesu-ta-vladi-novi-propozici%D1%97-dlya-rozvitku-pidpriyemstv-u-krivomu-rozi/> (дата звернення. 01.03.2025).

31. Створення сприятливих умов у Кривому Розі для релокації бізнесу. URL. https://kr.gov.ua/ua/news/pg/81124514491698_n/ (дата звернення. 01.03.2025).

32. У Кривому Розі розвивають місцевий бізнес, використовуючи урядові й міжнародні гранти. URL. <https://rudana.com.ua/videos/pidtrymka-dlya-biznesu-v-chas-viyny-kryvorizki-pidpryemci-aktyvni-uchasnykyderzhavnyh-ta> (дата звернення. 01.03.2025).

33. У Кривому Розі відкрили регіональний офіс підтримки бізнесу «Зроблено в Україні». URL. <https://zhv.dp.gov.ua/novini/u-kryvomu-rozi-vidkryly-rehionalnyi-ofis-pidtrymky-biznesu-zrobleno-v-ukraini> (дата звернення. 01.03.2025).

34. Управління розвитку підприємництва виконкому Криворізької міської ради. URL. <https://www.facebook.com/URPKryvyiRih/about> (дата звернення. 01.03.2025).

35. Кантільйон Р. Дослід про природу торгівлі взагалі / Річард Кантільйон. – Лондон : Macmillan, 1931. – 314 с.

36. Котлер Ф. Маркетинг-менеджмент / Філіп Котлер. – 15-те вид. – Київ : Вільямс, 2016. – 832 с.

37. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія / Йозеф Шумпетер. – Київ : Основи, 2005. – 431 с.

38. Фрідман М. Капіталізм і свобода / Мілтон Фрідман. – Київ : Наш час, 2002. – 230 с.

39. Підтримка бізнесу в умовах війни: місто допомагає підприємцям залучати грантові кошти на відкриття або розвиток власної справи. URL. <https://spilkuisia.kr.gov.ua/pidtrymka-biznesu-v-umovah-vijny-misto-dopomagaye-pidpryyemczyam-zaluchaty-grantovi-koshty-na-vidkryttya-abo-rozvytok-vlasnoyi-spravy/>

40. Нове будівництво індустріального парку «КРИББАС» URL. [Microsoft PowerPoint - >289 ~@575=B0FVO Microsoft PowerPoint](#)

41. Звіт з виконання у 2024 році заходів Міської програми вирішення екологічних проблем Кривбасу та поліпшення стану навколишнього природного середовища на 2016 – 2025 роки (надалі – Міська екологічна програма). URL. <https://spilkuisia.kr.gov.ua/zvit-z-vykonannya-u-2024-roczy-zahodiv-miskoyi-programy-vyrishennya-ekologichnyh-problem-kryvbasu-ta-polipshennya-stanu-navkolyshnogo-pryrodnogo-seredovyshha-na-2016-2025-roky-nadali/>

42. Кластерний аналіз економіки Кривого Рогу. URL. https://ig.krmisto.gov.ua/dwn/citycard/cluster_analysis_ua.pdf